

Espoon ympäristöyhdistys ry
espoo@sll.fi

VALITUS
28.12.2021

Helsingin Hallinto-oikeus
Radanrakentajantie 5, 00520 Helsinki
helsinki.hao@oikeus.fi

1

Asia, josta valitetaan: Espoon kaupunginvaltuusto kokous 15.11.2021 § 154: Hepokorvenkallio, asemakaavan ja asemakaavan muutoksen hyväksyminen, alue 633300, 65. kaupunginosa Högnäs ja 63. kaupunginosa Järvenperä (**liite b:** Espoon kaupunginvaltuuston kokouksen pöytäkirja)

Valittaja ja prosessiosoite:

Espoon ympäristöyhdistys ry - Esbo miljöförening rf
Varapuheenjohtaja Rainer Lahti
Sokinmäki 6 E, 02760 Espoo
rainer.lahti@saunalahti.fi

Sisällys

1. Valitusoikeuden peruste:	2
2. Vaatimukset	3
3. Valituksen perustelut	4
3.1 Johdanto	4
3.1.1 Hankkeen esittämien energia- ja ilmastovaikutusten tarkastelu valitusteemojen perusteluna	4
3.1.2 Kokonaistarkastelun välttämättömyys	5
3.1.3 Kaukolämmön nykyinen tuotanto	5
3.1.4 Hankkeen esittämä päästövähennysväite	6
3.1.5 Valittajan tekemä tarkastelu	6
3.1.6 Tarkastelun tulokset	7
3.1.7 Kahden datakeskuksen vaikutus päätelmiin	7
3.1.8 Väite hiilinielun kasvusta	8
3.1.9 Sähkön todellisen käyttötarkoituksen ja tuotantotavan huomiointi sen päästökertoimessa	9
3.1.10 Datakeskuksen todellisen energiankäytön huomiointi	9
3.2 Valituskohta 1: Selvitysten riittämättömyys	10

3.2.1 Kokonaishankkeen ja sen vaikutusten huomiointi	11
3.2.2 Hankkeen energiakysymyksiin liittyvät vaikutukset	11
3.2.3 Hankkeen vaikutukset kaavan vaikutusalueella	15
3.3 Valituskohta 2: Hallintolain vastainen menettely	20
3.3.1 Viranomaisen ja vireille panijan velvollisuudet asian selvittämiseen liittyen.....	20
3.3.2 Tasapuolisen kohtelun vaatimus hallinnossa.....	23
3.3.3 Vaatimus päätöksen perusteleminen.....	24
3.4 Valituskohta 3: Vaihtoehtotarkastelujen laiminlyönti	25
3.4.1 Sijoitusvaihtoehtojen tarkastelu	26
3.4.2 Vaihtoehtoisten kaukolämmöntuotantotapojen tarkastelu.....	27
3.5 Valituskohta 4: Maakuntakaavan vastaisuus.....	28
3.5.1 Kaava-alueen sijainti ja kasvun kestävä ohjaamisen yleinen määräys	28
3.5.2 Energian ja teknisen huollon yleinen määräys	29
3.6 Valituskohta 5: Yleiskaavan vanhentuneisuus ja vastaisuus.....	29
3.7 Valituskohta 6: Valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden vastaisuus ja hankkeen valtakunnallinen merkitys.....	30
3.8 Valituskohta 7: Natura-suojelu ei toteudu	31
3.9 Valituskohta 8: YVA-menettelyn soveltamisen tarve	33

1. Valitusoikeuden peruste:

MRL 191 §:n mukaan on rekisteröidyllä paikallisella tai alueellisella yhteisöllä toimialaansa kuuluvissa asioissa toimialueellaan oikeus valittaa kaavan ja rakennusjärjestyksen hyväksymistä koskevasta päätöksestä.

Espoon ympäristöyhdistys ry on rekisteröity paikallinen yhteisö, joka toimii Espoossa ja jolla on jäseniä n. 1700. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää luonnon- ja ympäristönsuojelua sekä vaalia luonnonympäristöä, maisemaa ja kulttuuriperintöä sekä kaupunkiympäristön säilymistä luonnonlaatuun monimuotoisena ja viihtyisänä. (**Liite c**: Espoon ympäristöyhdistys ry:n säännöt.)

Valittaja on saanut päätöksen tiedoksi yleisestä tietoverkosta, jossa se on ollut yleisesti nähtävillä 22.11.2021, kuten käy ilmi Espoon kaupunginvaltuuston tarkastetusta pöytäkirjasta (**liite b**).

Määritelmä: Tässä valituksessa tarkoitetaan hankkeella päätöksen mukaista asemakaavoitusta sekä sen mahdollistamaa datakeskusta. Hankkeen osapuolina ovat sen vireille panija Fortum Oyj ja kaavoituksesta vastaava viranomainen Espoon kaupunki.

2. Vaatimukset

- I. Espoon ympäristöyhdistys ry (Valittaja) vaatii valtuuston päätöstä sekä asemakaavaa kumottavaksi mm. maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:n, 22 §:n, 24 §:n, 32 §:n ja 54 §:n ja 55 §:n, maankäyttö- ja rakennusasetuksen 1 §:n ja 25 §:n, luonnonsuojelulain 64 §:n, 65 §:n, ja 66 §:n, hallintolain 6 §:n, 31 §:n ja 45 §:n sekä lain ympäristövaikutusten arvioinnista 3 §:n, 12 §:n ja 15 §:n vastaisena valituksessa esitetyin perustein. Valittaja varaa mahdollisuuden täydentää vaatimuksiensa perusteluita tarvittaessa käsittelyn aikana.
- II. Toiseksi Valittaja vaatii katselmuksen järjestämistä kaava-alueella ja kaavan vaikutusalueella. Tämä on välttämätöntä kaava-alueelle aiheutuvien merkittävien vaikutusten ymmärtämiseksi, koska ilman sitä niistä ei voi muodostaa käsitystä jatkossa esille tuodusti puuttuvien ja riittämättömien selvitysten perusteella. Katselmusta perustelee myös hankkeen aivan poikkeuksellinen mittakaava ja herkkä sijainti, joihin vaikutukset liittyvät.
- III. Kolmanneksi Valittaja vaatii hävittämis- ja toimenpidekieltoa kaavan lainvoimaisuuteen asti uhanalaisen (EN), luontodirektiivin liitteen II sekä LSL 42§ nojalla rauhoitetun laho-kaviosammaleen esiintymispaikoille, jotka käyvät ilmi liitteistä 1a, 1b ja 2. Alue on voimassa olevan, vanhentuneen yleiskaavan sekä käsillä olevan asemakaavaehdotuksen mukaan virkistys-, maatalous- ja teollisuusaluetta, jonka omistavat Espoon kaupunki ja Fortum Oyj. Rauhoitetun lajin hävittämiseksi ei esiintymispaikkojen yleiskaava-merkintöjen, alueen nykyisen omistussuhteen eikä asemakaavan lainvoimattomuuden johdosta ole toistaiseksi olemassa LSL 48§ 1. momentin tarkoittamaa perustetta, joka ei toistaiseksi olisi vältettävissä ilman merkittävää lisäkustannusta. Uudenmaan ELY-keskus ei toistaiseksi ole tehnyt LSL 48§ 2. momentin mukaista päätöstä, vaan ainoastaan ottanut kantaa päätöksen tarpeeseen kaupungin pyynnöstä tehdyllä lausunnotäydennyksellä. Kaavalausuntotäydennyksessään 11.05.2021 (liite 3) Uudenmaan ELY-keskus toteaa, että esiintymien hävittäminen on perusteltua datakeskuksen toteuttamiseksi ilman merkittäviä lisäkustannuksia kaavan mukaisesti. Peruste on siten olemassa vasta siinä vaiheessa, kun kaavan lainvoimaisuus mahdollistaa datakeskuksen toteuttamisen (joka edellyttää hävittämistä). Espoon kaupungin asiaa koskeneeseen Valittajan muistutukseen (liite 4) antaman vastineen (liite 5) perusteella ilmenee, että muistutuksen varsinaiseen asiaan - joka on sama kuin tässä vaatimuksessa - ei ole lainkaan vastattu. Siksikin Valittaja katsoo, että toimenpidekielto on välttämätön, jotta edellä perusteltu lainsuojan noudattaminen varmistuu, eikä luontoarvoja hävitetä

ennakoivilla hakkuilla tahallisesti tai väärintulkinnan johdosta ennen kuin kaava mahdollisesti saa lainvoiman.

3. Valituksen perustelut

4

3.1 Johdanto

3.1.1 Hankkeen esittämien energia- ja ilmastovaikutusten tarkastelu valitusteemojen perusteluna

Jotta jatkossa valituskohtia 1, 2 ja 3 (edempänä tekstissä) voidaan argumentoidusti tarkastella, on välttämätöntä aluksi käsitellä niiden perusteluun olennaisesti liittyvät hankkeen keskeisimmät väitteet hankkeen ilmasto- ja energiavaikutuksista. Ne ovat jatkuvasti olleet hankkeen tärkeimmät, vahvasti myönteisinä esille tuodut perustelut ja ovat siten olennaisesti ja kaikkein eniten vaikuttaneet osallisiin ja päätöksentekijöihin. Siitä syystä ne ovat keskeisessä roolissa valitukseen liittyvässä intressitarkastelussa.

Valittajan ja muiden osallisten lisäksi myös Uudenmaan ELY-keskus on lausunnossaan (liite 3) kritisoinut voimakkaasti ilmastaselvitysten tietojen puutteellisuutta ja edellyttänyt lukuisia lisäselvityksiä ja esitettyjen väitteiden takana olevien perusteiden avaamista. Kaikki lausunnossa esille nostetut selvitystarpeet liittyvät tässä tarkasteltuihin vaikutuksiin.

Väitetyt merkittävät positiiviset vaikutukset liittyvät kunnan energiantuotannossa saavutettavaan päästövähennykseen ja siten valtuuston hyväksymän hiilineutraaliuuden saavuttamiseen. Tässä tarkastelussa osoitetaan väitteiden ja niiden perusteena olevien oletusten virheellisyys, joka edellyttää sekä niiden että niistä seuraavien vaikutusten arviointia em. valituskohdissa esitetyn mukaisesti.

Valittaja ei ole saanut hankkeelta väitteiden arviointiin useasti pyytämäänsä tietoja ja selvityksiä. Siksi valittaja on itse tilannut *YLVA-tietokannasta* (liitteet 6 a ja 6b) laitoskohtaiset viranomaistilastot, joista käy ilmi Espoon energiantuotannossa käytetyt polttoaineet ja niiden aiheuttamat todelliset päästöt sekä tuotetun energian määrät Fortumin laitoksilla. Lisäksi tärkeä vertailukohta on *HSY:n ylläpitämä kuntakohtainen päästölaskenta*. (<https://www.hsy.fi/ilmanlaatu-ja-ilmasto/kasvihuonekaasupaastot/>)

Valittaja painottaa, että vaikka se on tehnyt oman tarkastelunsa parhaan ymmärryksensä perusteella saatavilla olevan tiedon pohjalta, se on tehty vain Valittajan vaatimusten perustelemiseksi. Valittaja ei siten ota sen tiedoista vastuuta eikä esitä niitä oikeana ja riittävänä selvityksenä, joka vastuu kuuluu hankkeelle.

3.1.2 Kokonaistarkastelun välttämättömyys

On välttämätöntä tarkastelun kannalta huomata, että Hepokorven datakeskus on osa kahden hankkeen muodostamasta kokonaishankkeesta, jonka toinenkin osa (Kolabacken) on jo hyväksytty Kirkkonummen valtuustossa (liite 7). Niiden toteuttajista ja toteutumisjärjestyksestä ei ole varmuutta.

Kokonaishankkeen molempien osien keskeisenä vaikutuksena on esitetty täsmälleen samat perustelut, eli kaiken hukkalämmön käyttäminen Espoon ja Kirkkonummen kaukolämpöjärjestelmän hiilineutraaliksi tekemiseen ja siitä seuraava väitetty päästövähennys.

Hankkeen tarkoitus on molempien osahankkeiden integroiminen samaan kaukolämpöjärjestelmään. Jotta tästä johtuvat vaikutukset voitaisiin ymmärtää, olisi hankkeita tullut ehdottomasti tarkastella kokonaisuutena. Nyt irrallisina käsiteltyjen hankkeiden kokonaisvaikutus kaukolämpöjärjestelmässä ja sen seuraukset väitettyihin tavoitteisiin ovat jääneet huomiotta.

Tässä tarkastelussa osoitetaan esitettyjen väitteiden virheet ensin vain Hepokorven osalta ja vain sen käydessä, ja sen jälkeen tarkastellaan, miten kokonaisuuden tarkastelu kahden laitoksen käydessä muuttaa tilannetta ja miten suuri merkitys sen huomioinnilla olisi ollut.

3.1.3 Kaukolämmön nykyinen tuotanto

Datakeskushankkeita on perusteltu kivihielestä luopumisella ja luotu vaikutelma, että Espoon kaukolämmöntuotanto nykyhetkellä perustuisi kivihieleen. Lisäksi on annettu ymmärtää, että ilman esitetyn tehoisia, valtavia datakeskuksia kivihieleen käytöstä ei olisi mahdollista luopua. Kuitenkaan mitään selvitystä ja lukuja hankkeen vaikutuksesta siihen ei vaatimuksista huolimatta ole annettu.

Perustelu ei pidä paikkaansa: Todelliset laitoskohtaiset polttoainetiedot YLVA-tietokannasta paljastavat kivihieleen käyttö- ja päästöväitteen olevan vahvasti liioiteltu, joten se ei puolla hankkeen välttämättömyyttä: Kivihieleen osuus kaukolämmön tuotannon päästöistä 2020 oli enää vain 248 ktCO₂. YLVA:n tiedoista selvisi, että kivihieleen kulutus ja päästöt ovat jo puolittuneet vuodesta 2019 - samaan aikaan kun kaukolämmön kulutus on pysynyt täysin ennallaan. Valittajan eri lähteistä saama käsitys on, että vähennys on rakenteellinen ja pysyvä, ja tulee edelleen jatkumaan ennen hankkeen suunniteltua toteutumista.

Valittaja huomauttaa, että ajantasaiset vuoden 2020 päästökaupan tiedot olisivat olleet julkisia ja kaavan valmistelijoiden saatavilla viimeistään huhtikuussa 2021. Lisäksi on luonnollisesti selvää, että tilanne on ollut Fortumin tiedossa jo kauan ennen mm. kaavaehdotuksen ensimmäistä käsittelyä 18.2.2021 Espoon kaupunkisuunnittelulautakunnassa.

3.1.4 Hankkeen esittämä päästövähennysväite

Hepokorven datakeskushankkeen keskeisimmäksi vaikutukseksi on ilmoitettu, että se vähentäisi Espoon kaukolämmöntuotannon CO₂-päästöjä 430 kt/a. Luvun perusteita ei ole avattu, se on vain annettu totuutena, jota on kutsuttu kaavamateriaalissa termillä ”todellinen päästövähennelmä”.

Kun Valittaja vertasi tätä tietoa kaavaselostuksessa – kokonaan kaukolämmöksi muuttuvaksi – ilmoitettuun kokonaissähkönkäyttöön (datakeskus + lämpöpumput + lämpökattilat) 1272 GWh, ilmeni, että luku täsmää suoraan 100-prosenttista kivihiilen käyttöä vastaavaan päästökertoimeen 93,1 tCO₂/TJ.

Todelliset laitoskohtaiset polttoainetiedot *YLVA-tietokannasta* kuitenkin paljastavat kivihiili- ja päästövähennysväitteen olevan vahvasti liioiteltu: Kivihiilen osuus kaukolämmön tuotannon päästöistä 2020 oli enää vain 248 ktCO₂.

Lisäksi tärkeä vertailukohta on *HSY:n ylläpitämä kuntakohtainen päästölaskenta*, jonka mukaan kaukolämmön osuus Espoon energiankäytön CO₂-päästöstä oli vuonna 2020 vain 319 ktCO₂, eikä datakeskus siten voisi edes teoriassa poistaa kaukolämmöstä väitettyä 430 kt vuodessa.

Virheellinen luku perustuukin Valittajan tarkastelun perusteella useisiin tosiasioiden vastaisiin lähtöoletuksiin (joita ei ole selvitetty ja joiden vaikutusten selvittämistä käsitellään jäljemmissä valituskohdissa):

- Oletus hukkalämmön jatkuvasta 100-prosenttisestä hyödyntämisestä vuoden ympäri. Valtuuston päätöksäsitelyssä mainittiin ensimmäistä kertaa mahdollinen 75 %:n talteenottoskenaario (esittelijä Olli Isotalo). Tätä ylioptimistista lukua Valittaja on käyttänyt tarkastelussaan, vaikka nykyisen kaukolämmön tuotantotilaston perusteella vähintään kesäaikana touko-elokuussa hukkalämpö pääsisi käytännössä kokonaan ympäristöön. Tämä selviää, kun verrataan esimerkiksi Espoon uusiutuvan energian kuntakatselmuksen kaukolämpötilastoja ja nykyistä tuotantorakennetta.
- Vähennemässä ei ole huomioitu sähkönkäytön valtakunnallista päästökerrointa, vaan oletettu kaikki datakeskuksen käyttämä sähkö - Espoon kaupungin noudattaman HSY:n laskennan ja Ely-keskuksen vaatimuksen vastaisesti - täysin nollapäästöiseksi.
- Datakeskuksen kokonaissähkön on oletettu siirtyvän 100-prosenttisesti kaukolämmöksi ilman häviöitä. Todellisuudessa syntyy käytännössä merkittävästi häviöitä ja oheiskulutusta monista eri syistä. Valittaja on kuitenkin laskelmissaan tyytynyt 100 %:n oletukseen ja kommentoi vaikutuksen selvitystarvetta jatkossa.

3.1.5 Valittajan tekemä tarkastelu

Käytetyt tarkasteluperusteet ja lähtötiedot

- YLVA-järjestelmän viralliset laitoskohtaiset vuonna 2020 toteutuneet tuotanto-, polttoaine- ja päästöluvut (sähkö ja kaukolämpö)

- Yhden datakeskuksen ilmoitetusta kokonaislämpötuotannosta 1272 GWh/a on talteenottoasteeksi oletettu em. 75 %.
- Datakeskuksen sähkökäytöstä on poistettu talteenoton (lämpöpumput ja priimaus) kulutus siltä osin kuin lämpöä ei oteta talteen.
- Hyväksyty em. mukaisesti kulutetun sähkön muuttuminen 100 % kaukolämmöksi hankkeen esittämällä tavalla
- Voimalaitosten hyötysuhteet YLVA-toteumista, lämpölaitoksille eri lähteiden mukainen arvio 87 %
- Datakeskuksen ja korvattavan CHP-sähkön päästökertoimena käytetty hankeaineiston referoimaa vuoden 2020 Fingridin sähkönkulutuksen kerrointa 72 tCO₂/GWh (jota hanke kuitenkin ei ole suostunut käyttämään).

Koko datakeskuksen poistaman fossiilisen kaukolämmön päästön lisäksi Valittaja on vertailulaskelmassa laskenut lisäksi hyödyksi vielä poistuvan CHP-sähkön päästön ylimääräisenä esitettyihin tavoitteisiin nähden.

3.1.6 Tarkastelun tulokset

- Case Kivihiili-kaukolämpö pois: Jos suljetaan ensin pois koko kivihiilellä tuotettu ja vähennetään lopulla teholla maakaasulla tuotettua kaukolämpöä, on vähennys 175 ktCO₂/a eli vain 39 % väitetyistä.

Vaikka hankkeessa on puhuttu vain kaukolämmön päästöistä, Valittaja teki lisäksi synergiatarkastelun, jossa myös sähköntuotannon päästökkin katsottaisiin vähennettäväksi:

- Case Kivihiili-kaukolämpö sekä CHP-sähkö pois: Kuten edellä, mutta luetaan lisäksi vielä poistuvaksi oletetun yhteistuotantosähkönkin päästö hyödyksi: vähennys 333 ktCO₂/a eli vain 77 % väitetyistä.

=> Tarkastelussa havaitaan, että ajantasaisin virallisin tiedoin ja optimistisinkin oletuksin saadaan vain murto-osa esitetystä päästövähennyksestä, vaikka jopa sähkön päästö huomioitaisiin. Tulos osoittaa, että nyt käytettävissä oleva tiedot eivät ole voineet mahdollistaa hankkeen lainmukaista arviointia.

3.1.7 Kahden datakeskuksen vaikutus päätelmiin

Kuten edellä todettiin, Hepokorven ja Kolabackenin hankkeet ovat saman kokonaishankkeen osia, jotka on tarkoitus integroida samaan kaukolämpöverkkoon.

Molemmat hankkeet on valtuustoissa hyväksytty irrallaan toisistaan, ja identtisellä väitteellä kummankin laitoksen 100 %:n hiilineutraalin lämmön 100-prosenttisesta hyödyntämisestä kaukolämmöksi kuntien yhteisessä järjestelmässä, ja siitä seuraavasta vähintään 430 ktCO₂-vähennyksestä / laitos (yhteensä siis vähintään 860 ktCO₂/a). (Kolabackenin osahankkeesta on esitetty vaihtelevia, jopa kaksinkertaisia lukuja, eikä Valittajan käsityksen mukaan hyväksytyssä, valituksenalaisessa kaavassa ole sitovaa lukua, mutta tässä oletetaan varovaisesti laitosten olevan samankokoisia).

Kuitenkin koko vuoden 2020 kaukolämmön tuotannon päästö oli vain 400 ktCO₂ ja vaikka yhteistuotannon sähkökin laskettaisiin mukaan, vain n. 550 kt CO₂, mikä ei siis ole linjassa yllä todettujen lukujen kanssa.

Kokonaisuudelle tehty tarkastelu osoittaa, että kokonaishankkeen toisen datakeskuksen osalle ei jää käytännössä minkäänlaista nettopäästövähennystä myös sen oman sähkönkäytön päästöstä johtuen.

Lisäksi ylimitoituksesta johtuen, ajettaessa molempia laitoksia, joudutaan toisen laitoksen hukkalämmöstä koko vuoden ajamaan ulkoilmaan tai vesistöön 65 %. Tämä seikka, tai se, kumpi laitos se niistä on, ei ole ollut selvitettyä kuntien päättäjille päätöstä tehdessä. Heidän on vain annettu ymmärtää oman kuntansa laitoksen hyödyntävän kaiken sähkön hukkalämmöksi ja poistavan 430 ktCO₂/a fossiilista tuotantoa/laitos. Hepokorven hanketta olisikin tullut ehdottomasti tarkastella yhdessä Kolabackenin kanssa niiden yhteisen energiantuotantoon ja ilmastovaikutukseen perustuvan integraation ja toisistaan riippuvan kokonaisvaikutuksen takia.

Valittajan tarkastelun tulos kahden laitoksen käynnin vaikutuksesta näkyy alla olevasta taulukosta, ja se huomioi koko kaukolämmön tuotannon päästön lisäksi kaiken yhteistuotantosähkönkin päästön. Tarkastelu osoittaa, että hankkeiden yhteisvaikutukset ovat potentiaalisesti niiden summaa merkittävämmät, mikä lisää tekemättä jätetyn kokonaisvaikutusten selvityksen merkitystä.

Kahden datakeskuksen todellisesta käytetystä sähköstä <u>2212 GWh/a</u> talteen vain	1314 GWh/a	59 %
<u>Kaksi laitosta poistaa yhden</u> laitoksen luvatussa vähennyksestä 430 ktCO ₂ /a sis. CHP-sähkö vain	365 ktCO ₂ /a	85 %
<u>Kaksi laitosta poistaa kahden</u> laitoksen luvatussa vähennyksestä 860 ktCO ₂ /a vain sis. CHP-sähkö vain	365 ktCO ₂ /a	43 %

3.1.8 Väite hiilinielun kasvusta

Hanke on ilmoittanut Hepokorven datakeskuksen päästövähennyksen vastaavan hiilinieluna 10–20 % Uudenmaan pinta-alasta (eli 90 000–180 000 ha) edustavaa metsäalaa (mm. Timo Piispa, Fortumin lämmitysliiketoiminnan johtaja mainoksessa, Länsiväylä-lehti 3.3.2021, liite 8).

Valittaja katsoo, että hankkeen ollessa vireillä tulee vireille panijan kiinnittää kaiken siitä julkisuudessa antamansa tiedon oikeellisuuteen erityistä huomiota sen muodostaessa osan

hankkeen selvityksestä. Koska tällaisella valtavalla ilmastomyönteisellä luvulla on luotu osallisten mielipiteeseen vahva hankkeelle positiivinen vaikutus ja päätöksentekijöille hyväksymispaine (ks. valituskohdan 2 esimerkit), selvitti Valittaja väitteen paikkansapitävyyden:

Uudenmaan keskimääräisellä vuotuisella metsänkasvulla 7,2 m³/ha tarkastellen väite tarkoittaisi jo pelkän puuston osalta 485–970 ktCO₂/a vähenemää, eli vielä esitettyäkin suurempia päästöhyötyjä. Hanke ei ole antanut luvun suhteen mitään selvitystä. Nähtävästi se kuitenkin pohjautuu Valittajan edellä selvittämällä tavalla väärään päästö- ja hiilineutraaliusoletukseen ja sen tarkoitukselliseen edelleen liioitteluun.

3.1.9 Sähkön todellisen käyttötarkoituksen ja tuotantotavan huomiointi sen päästökertoimessa

HSY:n päästölaskennassa, jota Espoo hiilineutraaliustavoitteensa laskennassa käyttää, sähkölämmitykselle kohdistetaan kulutussähköön nähden huomattavasti suurempi päästökerroin (158 tCO₂/GWh vuonna 2020). HSY:n mukaan päästölaskennassa lämmityssähkölle käytetään korkeampaa päästökerrointa, koska kylmimpään aikaan, kun lämmön kulutus on huipussaan, käytetään usein myös saastuttavimpia ja kalleimpia energiantuotantomenetelmiä. Valittaja katsoo, että tämä pätee nimenomaan suoraan lämmitysjärjestelmään kytketyn datakeskuksen sähkökäyttöön ja ilmastopäästöjen arviointiin. Kun datakeskuksen 100-prosenttisesti sähköllä tuottama lämpö faktisesti vastaa sähkölämmitystä, vastaavalla riippuvuudella sähkön kulutushuipuista ja tuotantomenetelmistä kuin sekini, tulisi sitä kohdella sähkölämmityksen päästökertoimella. Päästökertoimen huomioon ottaminen alentaisi yhden laitoksen päästövähennämisen Valittajan tarkastelun perusteella tasolle 134 ktCO₂/a. Kahden laitoksen osalta tarkastelun tulokset ovat alla.

<u>Kahden datakeskuksen todellisesta käytetystä sähköstä 2212 GWh/a talteen vain</u>	1314 GWh/a	59 %
<u>Kaksi laitosta poistaa yhden laitoksen luvatussa vähenemästä 430 ktCO₂/a sis. CHP-sähkö vain</u>	174 ktCO ₂ /a	40 %
<u>Kaksi laitosta poistaa kahden laitoksen luvatussa vähenemästä 860 ktCO₂/a vain sis. CHP-sähkö vain</u>	174 ktCO ₂ /a	20 %

Tarkastelu osoittaa, että vähenemä ei riitä kattamaan edes kivihiihikaukolämmön nykyistä vuosipäästöä kahdenkaan laitoksen käytössä.

3.1.10 Datakeskuksen todellisen energiankäytön huomiointi

Datakeskuksen energiankäytön tehokkuuslukua (PUE) ei ole missään vaiheessa tarkasteluissa edes mainittu, vaikka se on yksi keskeisimmistä ja yleisesti käytetty datakeskusten energiankäyttöön liittyvä tunnusluku. Se on luotu mittaamaan paljonko kaikkien oheiskulutukseen (valaistus,

ilmastointi, puhaltimet jne.) kuluu sähköä datatehon lisäksi – mitä vähemmän yli 1 luku on, sitä parempi on tehokkuus. Oheishäviö on hyvin merkittävä, sillä parhaatkin laitokset pystyvät PUE-lukuun 1,1 - 1,2, eli ne kuluttavat 10 - 20% enemmän sähköä kuin itse palvelimet tarvitsevat (https://en.wikipedia.org/wiki/Power_usage_effectiveness). Vaikka on mahdollista, että merkittäväkin osa tästä oheislämmöstäkin saataisiin talteen, sitä ei ole selvitetty, vaan jätetty täysin huomiotta. Olettaen, että oheistehon talteenotto ei ole täydellistä, todellinen CO₂-vähenemä heikkenee entisestään.

Käsitystä laitoksen todellisista päästövaikutuksista ja sähkönkulutuksesta ei ole mahdollista muodostaa ilman selvitystä.

10

3.2 Valituskohta 1: Selvitysten riittämättömyys

Kaavapäätös ei ole lainmukainen, koska MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n edellyttämiä riittäviä tutkimuksia ja selvityksiä ei ole tehty. Ilman niitä ei ole ollut MRA 1 §:n edellyttämää mahdollisuutta voida arvioida kaavan merkittäviä välittömiä ja välillisiä vaikutuksia, ja siten myöskään MRL 54 §:n asemaakaavan sisältövaatimusten täyttymistä. Riittämättömästi selvitettyt vaikutukset eivät ole myöskään mahdollistaneet oikeaa arviota YVA-lain 3:2 § soveltamispäätöksen tarpeen pohjaksi.

Koska vaikutuksia ei ole riittävästi selvitetty, ei niitä ole tarkasteltu, eikä ole voitu tarkastella kaavaselostuksessakaan MRA 25 §:n edellyttämällä tavalla.

MRL 9:2 § edellyttää, että selvitykset tehdään koko siltä alueelta, jolle vaikutukset voivat kohdistua, ja MRA 1:2 § edellyttää olennaisten vaikutusten riittävää selvittämistä yhteistyössä myös toisen kunnan kanssa, mikäli ne ulottuvat sinne. Mikäli vaikutukset ulottuvat toisen maakunnan alueelle, on oltava yhteydessä maakunnan liittoon.

Vaikutukset on selvitettävä kaikkiin em. säädöskohdissa esitettyihin asioihin, mikäli ne ovat merkittäviä, mukaan lukien oletetut myönteiset vaikutukset, jotka ovat keskeisiä tässä asiassa.

Lisäksi Valittaja pitää selvänä, että mikäli hankkeen lähtökohdat tai vaikutuksiin olennaisesti liittyvät olosuhteet ja tiedot hankkeen valmistelun aikana merkittävästi muuttuisivat, tulee selvitykset päivittää ja päätöksen perustua ajantasaisiin selvityksiin.

Valittaja toteaa ensimmäisenä perustelunaan, että päästökseen riittävään käsitykseen jatkossa yksilöityjen vaikutusten selvitysten riittämättömyydestä ja voidakseen vakuuttua päätelmien virheellisyydestä, sen on täytynyt omatoimisesti tutkia, hankkia ja selvittää paljon kaava-aineiston ulkopuolista aineistoa. Se, että osallisen on tarpeellista näin tehdä päästökseen vaikutuksista oikeaan käsitykseen, osoittaa jo riittävien selvitysten laiminlyönnin. Tulosten ja kaavassa esitettyjen vaikutusten ristiriitaisuus vahvistaa päätelmää.

Valittaja painottaa selvitysten tärkeyden huomioinnissa myös sitä, että valittaja ylipäätään kykeni tässä tapauksessa tunnistamaan päätelmien todennäköiset epäkohdat ja tällaisen selvityksen tekemään ainoastaan siksi, että sillä oli käytettävissään riittävää energia-alan osaamista, jota keskimäärin päättäjällä tai osallisilla ei ole. Yksikään siihen liittyvistä, alla esitetyistä vaikutuksista ei

ole yksinkertainen, eikä sellainen, että sitä voitaisiin pitää itsestään selvänä ilman riittävää, läpinäkyvää ja ymmärrettävää, kaava-aineistoon sisältyvää selvitystä.

3.2.1 Kokonaishankkeen ja sen vaikutusten huomiointi

Keskeisimpiä asioita tässä käsitellyn hankkeen selvitysten riittävyyden arvioinnissa on sen kuuluminen kiinteänä osana kokonaishankkeeseen, jonka on annettu ymmärtää ehdottomasti edellyttävän kahta suurta datakeskusta Espoon ja Kirkkonummen alueella. Tehtäessä päätöstä Espoossa oli kokonaisuuden toinen hanke Kolabackenissa jo hyväksytty Kirkkonummen valtuustossa (liite 7).

Kuten johdannossa osoitetaan, ovat kokonaishankkeen kaksi datakeskusta vaikutuksiltaan niin toisiinsa kytkeytyneet, että osahankkeen (Hepokorpi) todellisia toteutuvia vaikutuksia ei voi ymmärtää irrallaan, ilman selvityksen ulottamista kokonaisuuteen.

Kokonaisvaikutusten selvittämisen laiminlyönnistä seuraa tunnistamatta jääneitä, kielteisiä lisäseurauksia useisiin hankkeen jatkossa käsiteltäviin, selvittämättä jätettyihin vaikutuksiin. MRL 9 §:n selvitysvelvollisuus tarkoittaa myös hankkeiden yhteisvaikutusten tarkastelua ja tarvetta tarkentaa MRA 1 §:n velvoite ottaa huomioon aiemmin tehdyt selvitykset ja muut selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Valittaja pitää selvänä, että kyseen ollessa saman kokonaisuuden osahankkeista, jotka vieläpä ovat hankkeelle keskeisen kaukolämmöntuotantotavoitteen kautta riippuvaisia toisistaan, on velvoite ollut hankkeelle selvillä. Siten kaavapäätös on selkeästi em. laillisuusvaatimusten vastainen.

Lisäksi osahankkeiden sijaitessa eri kuntien alueella on päätös vastoin MRA 1:2 §:n edellyttämää olennaisten vaikutusten riittävää selvittämistä yhteistyössä myös toisen kunnan kanssa.

Vielä eräänä mahdollisesti merkittävänä, selvityksissä täysin huomioitta jätettynä seikkana Valittaja haluaa tuoda esille edellä mainittujen kahden datakeskuksen lisäksi vielä kolmannen laitoksen, jonka Fortum mainitsee 9.4.2021 hakemuksessaan Suunnitteluvarauksen täsmentämiseksi. Siinä perusteluna esitetään mm. ”datayhteydet kahden muun vastaavan alueen ja Hepokorven välille”. Tässä valituksessa osoitetun perusteella on selvää, että kolmas ”vastaava” datakeskus aiheuttaisi täysin tuntemattomat, potentiaalisesti hyvin merkittävät seuraukset Hepokorven hankkeelle usean esille tuodun vaikutuksen osalta. Missään kaava-aineistossa ei ole kuitenkaan mainintaa tällaisen hankkeen sisällöstä tai selvitystä todennäköisesti huomioonottamista edellyttävistä yhteisvaikutuksista.

3.2.2 Hankkeen energiakysymyksiin liittyvät vaikutukset

a) Vaikutukset Espoon ilmastotavoitteisiin

Espoon kaupunginvaltuuston asialistalla ja pöytäkirjassa (liite a) hankkeen ilmastovaikutuksesta todettiin mm. seuraavaa: ”Arvion mukaan, vaikutus nk. ”datalämmön” hyödyntämisestä olisi Espoon

ja Kirkkonummen lämmitysjärjestelmässä CO₂-päästöjen vähenemänä noin 0,43 MtCO₂ per vuosi. Vertailulukuna tarkastelussa voidaan käyttää Espoon kaupungin päästöjä vuodelta 2019, jotka olivat 1,09 MtCO₂ (Espoon kaupunki, 2020). Tällöin 100 MW:n sähkötehon datakeskus kykenee kompensoimaan Espoon CO₂-taseesta pois noin 40 %.”

Vaikutusta on käsitelty arviona. Mitään selvitystä siitä ei ole esitetty, vaikka luku on erittäin merkittävä ja liittyy keskeisesti valtuuston hyväksymään Espoon hiilineutraaliustavoitteeseen ja sen toteutumismahdollisuuteen. Samaa 430 ktCO₂/a päästövähennystä on esitetty hankkeen keskeisenä vaikutuksena koko kaavaprosessin ajan.

Johdannossa esitetyn yksilöidyn tarkastelun perusteella Valittaja pitää selvänä, että esitetty vaikutus ja sen takana olevat oletukset eivät voi vastata todellisuutta. Niiden arviointi kaavaprosessissa olisi kuitenkin edellyttänyt riittäviä selvityksiä, joita myös Uudenmaan ELY-keskus on lausunnossaan (liite 3) useassa kohtaa vaatinut. Myös Valittaja ja useat muut osalliset ovat turhaan esittäneet saman vaatimuksen useaan otteeseen.

Valittaja tuo myös esille Hepokorven hankkeen maankäytön muutoksesta aiheutuvan, ilmastovaikutusten arviossa esitetyn hiilinielun vähenemän osalta, että sitä koskevat vastaavat puutteet kuin Kolabackenin osahankkeen vastaavassa arviossakin esiintyy. Niitä on käsitelty ko. hankkeesta tehdyn hallintovalituksen lausunnossa (liite 9), johon valittaja viittaa, ja ne liittyvät arvion epämääräisyyteen sekä elinkaarivaikutuksen laiminlyöntiin.

Valittaja katsoo, että korostetusti esille tuoduissa ilmastoväitteissä kyseessä on niin merkittävä vaikutus ja lisäksi keskeinen kaavan intressivertailun peruste, että riittävien selvitysten tekemättä jättäminen ja kaavapäätös on MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n vastaista erityisesti hankkeen mittakaava huomioiden.

b) Laitoksen lämmön talteenottoon liittyvä selvitystarve

Hankkeen esitetyt vaikutukset perustuvat pitkälti oletukseen, että kaikki datakeskuksen käyttämä sähkö voitaisiin muuttaa kaukolämmöksi koko vuoden ajan eli 100-prosenttisesti. Kuitenkin Valittajan tekemän tarkastelun mukaan kaukolämmön kesäaikainen kulutus on niin alhaista, että se nykyään pystytään tyydyttämään käytännössä kokonaan muilla ratkaisuilla, kuten Suomenojan jätevesilämpölaitoksilla.

Valittajan lisäksi myös Uudenmaan ELY-keskus kritisoi oletusta muistutuksessaan (LIITE X) ja edellytti riittäviä selvityksiä kesäaikaisen tarpeettoman hukkalämmön määrästä ja vaikutuksista ympäristöön. Kaavoittajan vastineessa näitä selvityksiä tai mitään laskentaperusteita ei annettu, vaan sen sijaan spekulointiin yleisellä tasolla mm. ”**kesäkauden lämmön talteenoton tulevaisuuden mahdollisuuksien jatkuvasta tutkimisesta**”.

Valittajan mielestä vastine on epärelevantti, kun se ei vastaa varsinaiseen kysymykseen ja esitettyyn riittävän selvityksen tarpeeseen. Lisäksi se on täysin irrallaan todellisuudesta tai mistään tiedossa olevasta ratkaisusta. Seuraava esimerkki osoittaa tämän sekä hankkeesta aiheutuvan vaikutuksen selvittämistä edellyttävän suuruusluokan:

Jos oletetaan, että laitoksia olisi vain yksi ja sen tehosta valituksen johdannon tarkastelua noudattaen jopa 75 % ajasta saataisiin 100 %:n hyötysuhteella talteen, niin hukkuva teho myös talteenottojärjestelmän käyttämättömyys huomioiden on 219 GWh/a. Vantaan energia Oy suunnittelee maailman suurinta, 900 000 m³:n kokoista lämmön kausivarastoa kallion sisään (YVA-ohjelma, https://www.ymparisto.fi/fi-fi/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi/YVAhankkeet/Vantaan_Energia_Oyn_lammen_kausivarasto_Vantaa). Se on merkittävästi suurempi kuin Suomen suurimmat polttoainevarastoluolat ja investointina erittäin mittava. Kuitenkin senkin varastointikapasiteetti on vain 90 GWh – siis vain 41 % yhden laitoksen (datakeskuksen) vuotuisen hävikin tarpeesta.

Koska laitoksia on valtuustojen hyväksymät kaksi, ja niiden yhteinen talteenotto Valittajan laskelmien mukaan enintään 59 %, tarvittaisiin aiheutuvan lähes 1 TWh kokoisen hukan talteenottoon 10 maailman suurinta varastoa. Se olisi mahdotonta, ja kuten aiemmin osoitettiin, ei tälle lämmölle edes olisi kohdetta.

Vaikutus on merkittävä paitsi itse hankkeen arvioinnin, myös Espoon hiilineutraaliuussitoumuksen kautta.

Hanke ei ole tuonut esille käyttämättä jäävän hukkalämmön ilmeisen merkittävää määrää, eikä vaatimuksista huolimatta ole selvittänyt sen vaikutuksia riittävästi; lisäksi kaavapäätös on MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n vastainen. Hukkalämmön määrän riippuessa toisen kunnan osahankkeen vaikutuksesta on menettely myös MRA 1:2 §:n yhteisselvitysveloitteen vastaista.

c) Vaikutus sähkönkulutuksen kasvuun

Kokonaishankkeen aiheuttamaa lisäystä Espoon (tai Kirkkonummen) sähkönkulutukseen ei ole tuotu esille yhdessäkään esityksessä. Selvityksiä on myös Uudenmaan ELY-keskus edellyttänyt lausunnossaan (liite 3).

Valittajan tarkastelun perusteella Hepokorven laitoksen suunniteltu teho yksinään 1,6-kertaistaisi Espoon 2015 GWh/a kulutuksen (vuonna 2020, lähde: HSY). Mikäli lisäksi johdannossa esiin tuotu PUE-luku ja muu todellinen hyötysuhdevaikutus olisi huomioitu riittävin selvityksin, olisi kasvu ilmeisesti vieläkin suurempaa.

Kun käytössä ovat molemmat jo hyväksytyt yhteensä 290 MW:n datakeskukset, Espoon ja Kirkkonummen yhteinen sähkönkulutus lähes kaksinkertaistuu nykytasosta yli 4400 GWh:iin. Luvun tarkastelu on relevanttia, koska hanke koskee kuntien integroitua energiajärjestelmää ja on Valittajan mielestä niin merkittävä, että se olisi tullut esittää positiivisten hyötyarvioiden rinnalla riippumattoman arvion mahdollistamiseksi.

On myös epäselvää, mikä on näin valtavan lisäyksen vaikutus kantaverkkoon ja huoltovarmuuteen. Kun sähköntarve vastaa samalla lähes 3 %:n lisäystä koko Suomen vuoden 2020 kulutukseen, perustele se mielestämme ehdottomasti maakunnallista ja valtakunnallista selvitystarvetta kahden irrallisen asemakaavan sijaan.

Sähkönkulutuksen kasvun puuttuminen selvityksistä positiivisten vaikutusten rinnalla on ongelmallista kattavan vaikutusarvion kannalta, mikä korostuu hankekokonaisuutta tarkasteltaessa. Siksi, ja erityisesti hankkeen sisältö ja mittakaava huomioiden, on kyseessä erittäin merkittävä vaikutus, joka on jätetty riittävästi selvittämättä. Kaavapäätös on MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n vastainen.

d) Sähkönkäytön uusiutuvuus tai päästöttömyys

Datakeskusten on väitetty toimivan täysin uusiutuvalla sähköllä, ja kaukolämmön muuttaminen täysin hiilineutraaliksi on ollut tärkeimpiä positiivisia vaikutuksia, joilla hyväksyntää osallisilta ja päättäjiltä on hankkeelle haettu ja saatu. Hiilineutraali energia tarkoittaisi käytännössä vesi- ja tuulivoimaa – tämä on ollut se käytännön käsitys päästöttömän sähkön alkuperästä, joka hankkeesta on johdonmukaisesti annettu, sitä kuitenkaan tarkemmin selvittämättä.

Valittaja toteaa, että energijärjestelmä on kokonaisuus, eikä yhtä hanketta voi tarkastella erillään ja allokoida sille vihreää sähköä, joka joko on jo käytössä, tai johon täytyy investoida jo olemassa olevista päästöistä luopumiseksi. Näin valtava ja nopea, tietoinen kulutuksen lisäys kasvattaa CO₂-päästöjä Suomen ja toki myös laajemmassa taseessa, hankaloittaa fossiilisten tuotannon alasajoja ja hidastaa suoraan Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamista. Kuten juuri nyt (joulukuu 2021) käsillä oleva energian tarjontavaje osoittaa, uusiutuvan energian saatavuus ja sen kulutuksen lisääminen ei ilmastomielessäkään ole nykytilanteessa ongelmaton. Hanke on myös täysin vastakkainen molempien kuntien julkaisemalle sitoutumiselle energiansäästöön.

Edes teoreettinen 100 % uusiutuvuusoletuksen käyttö hankkeessa on myös vastoin Espoon käyttämän HSY:n hiilineutraalilaskennan sitoumusta, minkä Uudenmaan ELY-keskus toi lausunnossaan (liite 3) selvästi esille, mutta josta hanke ei ole piitannut.

Lisäksi uusiutuvan energian argumentti on vailla mitään konkreettisia toteutus- tai investointiselvityksiä. Niitä hanke olisi kuitenkin ehdottomasti edellyttänyt etenkin mittakaavastaan ja valtakunnallisesta systeemisestä merkityksestään johtuen. Todellisen vaikutusarvion ja riittävän selvityksen tarvetta suhteessa spekulatioon voidaan hahmottaa tuulivoimasta (jolla hanke on esittänyt ”datakeskustoimijoiden tyypillisesti kattavan kaiken kulutuksen”) otetun esimerkin kautta:

Vuoden 2020 lopussa Suomen 821 tuulivoimalan nimellisteho oli 2586 MW eli 3,2 MW/kpl, ja toteutunut keskiteho oli siitä 34 %, eli 890 MW tai 1,1 MW/kpl. Uusia voimaloita vuoden 2020 aikana rakennettiin 67 kpl, josta laskennallinen keskiteholisäys oli 104 MW (josta tulee uuden voimalan nimellistehoksi 4,5 MW ja keskitehoksi 1,5 MW). Hyväksytyin kahden datakeskuksen ilmoitettu 290 MW vastaisi yli neljäsosaa Suomen koko nykyisestä tuulivoimasta tai vaatisi 170 uutta 5 MW:n tuulivoimalaa, eli lähes kolme kertaa enemmän kuin koko vuoden 2020 aikana rakennettiin. Vaikka tuulivoiman rakennustahti tulevaisuudessa kiihtyneekin, on tuulivoimalle sopivia, edes suhteellisen ongelmattomia sijainteja kuitenkin rajallisesti, ja todellinen käytännössä toteutuva lisäys tullaan tarvitsemaan kipeästi fossiilisesta tuotannosta luopumiseen aiotussa aikataulussa. Kuvaavaa on se, että datakeskusteho vastaa noin puolta rakenteillakin olevista, vuoteen 2023 mennessä valmistuvista uusista laitoksista (lähde: Suomen Tuulivoimayhdistys).

Ei ole mitään syytä olettaa, että datakeskustoimija pystyisi ohittamaan tuulivoiman lisäämisen yleiset haasteet, ja vaikka pystyisikin, se ei parantaisi tuulivoiman lisätarpeen kokonaisuutta.

Tuulivoimahankkeiden läpivientiaakataulun huomioiden on aivan selvää, että oletus uusiutuvan sähkön käytöstä ei vaikuta realistiselta.

Uudenmaan ELY-keskus edellytti lausunnossaan hankkeelta tarkastelua myös merkittävän kulutuslisäyksen vaikutuksesta pohjoismaiseen sähköjärjestelmään ja säätövoiman tarpeeseen. Hanke perusti vastauksensa erityisesti tuulivoiman käyttöön ja sen kulutusvaihtelun hallintaan kohdistuvaan myönteiseen vaikutukseen. Edellä esitetty tarkastelu kuitenkin osoittaa tuulivoima-argumentin kestättömyyden jolloin em. väite ei ollut relevantti.

Hankkeen valtakunnallisesti merkittävät systeemiset vaikutukset energijärjestelmään vaativat uutta, perusteellista ja avointa tarkastelua. Hankkeen yhtä merkittävimmistä ja sen tavoitteiden kannalta keskeisimmistä vaikutuksista ei ole selvitetty riittävästi, ja kaavapäätös on MRL 9 § ja MRA 1 § vastainen.

3.2.3 Hankkeen vaikutukset kaavan vaikutusalueella

e) Valosaasteen vaikutus

Virkistyskäytölle aiheutuvaa, laajalle vaikuttavaa muutosta voimakkaan valaisun johdosta ei ole käsitelty mitenkään eikä edes yritetty simuloida havaintoaineistossa, mikä on riittävän selvitysvaatimuksen vastaista. Valittaja pitää mahdollisena, että mikäli päätöksentekijöillä olisi mahdollisuus havainnoida toteutunutta vaikutusta esimerkiksi Puotismäentien päävirkistysväylältä, hanke ei olisi tähän kohteeseen saanut hyväksyntää. Näin mittavan hankkeen potentiaalisesti dramaattiset haittavaikutukset tuleekin tarkastella todennetuin teknisin yksityiskohdin ja parhain havainnollistamisen työkaluin ennen kuin selvitystä voidaan pitää riittävänä.

Lepakoiden esiintymistä on tutkittu, joskaan ei kattavasti (liite 10, kaava-aineiston POKE luontaselvitys 2017). Selvityksessä havaittiin lepakoille tärkeä saalistusalue ja sille annettiin suositus: ”Lepakkoalue 5 Hepokorven selvitysalueella on melko harvaa metsää, jossa on useita kapeita polkuja. Alueella havaittiin saalistavia siippoja jokaisella kartoituskierröksellä.” ”Alue 5: Aluetta hoidetaan niin, että pimeät ja suojaiset olosuhteet metsässä säilyvät.”

Alue 5 on suoraan korttelialueeseen rajautuva ja jää alueen ja sen voimakkaan valovaikutuksen välittömään läheisyyteen. Valaistusvaikutus selvityksen puuttuessa lepakoiden suojelun toteutumista ei ole voitu arvioida.

Valaistuksen aiheuttama paikallinen vaikutus on potentiaalisesti erittäin merkittävä. Sen selvittämättä jättäminen on MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n vastaista, eikä mahdollista MRL 54 §:n sisältövaatimusten arviointia.

f) Ympäristöön ajettavan hukkalämmön vaikutukset

Datakeskuksen – etenkin kesäaikaan merkittävän – ulkoilmaan tai vesistöön jäähdyttämisen vaikutuksia ei ole tarkasteltu. Valittajan, sekä myös Uudenmaan ELY-keskuksen lausunnossaan (liite 3), esittämään huoleen on kaavoittajan vastineissa todettu vain, ettei vaikutuksia ole aihetta pitää

merkittävänä. Päätelmää ei Valittajan mielestä voida ilman selvityksiä tai edes mitään tietoa jäädytystehosta pitää riittävänä. Kaavan vaikutukset on aina arvioitava tapauskohtaisesti ja koko vaikutusalueellaan. Kategorinen päätelmä tai yleinen viittaus muihin teollisuusalueilla sijaitseviin laitoksiin ei täytä selvitysvaatimusta, etenkin Suomen suurimmalle laitokselle, joka rajautuu tärkeään virkistys- ja luontoalueeseen.

Valittaja toteaa, että lämpömäärä on erittäin merkittävä. Tämä osoitetaan ja riittävän selvityksen tarve valotetaan alla olevalla tarkastelulla:

Kahden laitoksen kokonaishankkeen toteutuessa on vuoden aikana yhdestä laitoksesta hukkaan ajettava teho varovaisen (75 % talteen) arvion mukaan 450 GWh. Tämä on 2,5 kertaa enemmän kuin Etelä-Suomen keskimääräinen auringon säteilyn koko haihtumisen latenttilämmön huomioiva lämmittävä vaikutus 1580 MJ/m², joka 32 ha:n kokoiselle datakeskusalueelle kohdistuu, eli 163 GWh.

Vielä keskimääräistä paljon suurempi on vaikutus kesällä, kun laitoksen koko datateho 100 MW joudutaan jäädyttämään ympäristöön, kuten kaukolämmön tuotannon ja kulutuksen perusteella voidaan olettaa. Se olisi lähes 6-kertainen auringon keskivaikutukseen nähden. Vaikka kesäkuussa auringon lämmitysvaikutus latenttilämmön jälkeen on jopa 330 MJ/m², on datatehon lämmitysvaikutus silti 2,7-kertainen siihenkin verrattuna. Lisäksi vaikutus toteutuu, vaikka pelkkä Hepokorven laitos kävisi yksin.

On myös pantava merkille näin valtavan teollisuusalueen jo sinällään aiheuttama merkittävä muutos lämpöoloihin, jota hanke ei ole tarkastellut: Keskimäärin auringon nettosäteilystä kuluu haihduntaan n. 1 MJ/m² latenttilämpö. Koska rakennetun datakeskusalueen haihdutus on vähäistä ja albedo on paljon nykyistä pelto- ja metsäaluetta pienempi (eli korttelialue imee auringon lämpösäteilyä voimakkaasti), voi lämmittävä vaikutus olla vielä huomattavasti suurempi (liite 11: Tiedonanto, FT, ylimeteorologi Reijo Solantie, FMI julkaisut).

Lämmöstä ympäristölle niin talvi- kuin kesäkaudellakin seuraavat, potentiaalisesti merkittävät vaikutukset ovat selvittämättä, mikä on MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n vastaista, eikä mahdollista MRL 54 §:n sisältövaatimusten arviointia.

g) Rakennusaikainen melu

Rakennusaikaista melun kestoa, voimakkuutta ja vaikutuksia ei ole selvitetty objektiivisesti ja dokumentoidusti. Koko alue vaatii Valittajan käsityksen mukaan syväpaaluttamista, josta aiheutuva meluvaikutus on iskevää ja voimakasta. Meluvaikutuksen voidaan Natura-alueen edellyttämien rajoitusten takia olettaa kestävän jopa useita vuosia ja sen ajoitus on hankalaa. Paalutusmelu ylittää terveydelle vaaralliset ohjearvot, ja on oletettavaa, että se kantautuu pitkälle kaava-alueen ulkopuolelle yli 100 dB:n tasoisena.

Valituksen kohdassa 7 esitetyt linnustoperustelut koskevat myös Bodominjärveä, jonka arvokas pesimälahti Hanabäckviken sijaitsee vielä lähempänä pahinta paalutusmelua aiheuttavaa rakentamista itse datakeskuskorttelissa kuin Matalajärvi. Ongelman torjuminen vaatii Hanabäckvikenin vaateliaman, sekä D1- että uhanalaislajistoa käsittävän pesimälinnuston (mm. kurki,

laulujoutsen, kaulushaikara, taivaanvuohi) suojelemiseksi samoja, paljon kaavassa esitettyä laajempia rajoituksia.

Sitä, ettei voimakkaan ja aivan vieressä syntyvän rakennusmelun vaikutuksia ole lainkaan selvitetty ja arvioitu suhteessa Oittaaan ja Bodominjärven huomattavan virkistyskäytön näkökulmasta koko vuosia kestävänsä massiivisen rakentamisen aikana, voidaan pitää erityisen suurena laiminlyöntinä MRL:n sisältövaatimusten arvioinnin osalta. Laiminlyönti on vakava myös viereisten asuinkiinteistöjen, kulttuurihistoriallisten kohteiden ja hevostilan osalta. Valittaja korostaa arvioinnin kannalta myös, että kaavoittaja on pitänyt jo Kehä III nykyistä suhteessa varsin vaatimatonta melua virkistykseen kannalta ongelmallisena.

Vaikutuksia tulee arvioida kattavasti ja hankkeen toteutuskelpoisuus kohteessa selvittää pohjautuen Valtioneuvoston päätökseen (993/1992) melutason ohjearvoista. Vaikka rakennuspaikka olisi tulevaa teollisuusaluetta, on päätöksen rakennusaikainen soveltaminen siihen rajautuvan vaikutusalueen luonteen ja arvojen johdosta tarpeen edellä esitettyin perustein.

Ennen riittävien selvitysten tekemistä on kaavapäätös MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n vastainen, eikä mahdollista MRL 54 §:n sisältövaatimusten arviointia.

h) Maisemavaikutukset

Hankkeen maisemallisen tarkastelun tarpeita täysin riittämättömästi edustavassa viitesuunnitelmassa (liite 12) esitetyt yksittäiset havainnekuvat eivät anna todellista kuvaa maisemavaikutuksista erityisesti laitoksen viereiseltä virkistykseen pääkulkureitiltä Puotismäentieltä Oittaaalle. Puute koskee myös vaikutuksia näkymälle viereiseltä Paciuksen huvilalta tai Bodominjärveltä laitoksen lähellä Oittaaan edustalla. Paciuksen huvila pihapiireineen on merkittävä kulttuurihistoriallinen kohde (liite 13) maisemassa, jossa kansallissäveltäjämme sai innoituksensa useisiin keskeisiin sävellyksiinsä, mahdollisesti jopa Maamme-lauluun. Datakeskus tulisi hallitsevasti näkymään tuon arvokohteen pihapiiristä. Tätä ei lainkaan oteta maisemasovituksissa esille.

Arvokkaan kulttuuriympäristön suunnasta Paciuksen huvilan pihapiiristä, Paciuksentieltä ja Etelä-Högnäsistä ei ole metsänhoitotoimenpiteistä johtuen enää olemassa suunnitelman vanhassa kuvassa näkyvää suojapuustoa. Maisemavaikutusten ymmärtäminen vaatii kattavia valokuvaesityksiä ilman nyt tehtyä tarkoituksellista valikointia, ja sen takia joulukuussa 2021 on Valittaja liittänyt kohteista otettuja kuvia karttaliitteineen (liitesarja 14). Kuvista käy hyvin ilmi todellinen maisemavaikutus ja siten selvityksen riittämättömyys, ja ennen kaikkea haittavaikutusten lievennyssuunnitelman puuttuminen kokonaan.

Aalto-yliopiston maisema-arkkitehtuurin lehtori Emilia Weckman korostaa lausunnossaan (liite 15) suurten rakennusmassojen niistä jyrkästi eroavaan lähiympäristöön tuomaa ongelmaa, jota on hyvin vaikea hahmottaa havainnekuvista. Liitteen 16 havainnekuvat (Matalajärven suojeluyhdistys ry) on tehty konkreettisenä vertailuna em. tärkeän virkistysreitillä nykytilan ja hankkeen vaikutuksen hahmottamiseksi siten kuin käyttäjä sen kokee huomioiden mm. varjostusvaikutuksen. Auringon täydellinen peittyminen yhdistettynä rakennuksen dominoivaan massaansa, havainnekuvan lisäksi tietysti myös valosaasteeseen ja ääneen on äärimmäinen muutos virkistyskokemukseen, ja vaikutuksen selvittämättä jättäminen estää MRL:n sisältövaatimusten toteutumisen arvioinnin.

Myös hankkeen vaikutuksia eteläpuolisen Pihlajarinteen asutukselle ja julkisille kiinteistöille on vähätelty, ja viitesuunnitelman kuvauskohteet ja datakeskusten sommittelu on valittu hanketta tukeväksi. Siksi valittajan liitesarjassa 17 on esitetty tuoreita kuva-karttapareja usealta kiinteistöltä, jotka ovat – toisin kuin viitesuunnitelmassa – datakeskusten näkymäalueella. Niihin merkityt korkeusasemat osoittavat, että datakeskuksen näkyvyys ja maisemavaikutus useille kiinteistöille, suoraan asuntojen sisältäkin, tulee olemaan huomattava.

Selkeänä osoituksena objektiivisemmän tarkastelun tarpeesta Valittaja pitää Kehä III:n viereistä sovitetta, jossa on käytetty laajakulmaoptiikkaa, joka eroaa ihmisen silmän havainnoimasta geometriasta oleellisesti. Se saa rakennukset näyttämään epätodellisen matalilta ja hankkeen saaman asiantuntijakommentin mukaan menetelmä ei siksi sovellu todellisten vaikutusten arviointiin ja sitä ei tulisi tällaisessa tarkoituksessa käyttää. Valittaja tuo kuvaustavan vaikutuksen esille liitteen 18 vertailussa.

Valittajan näkemys on, että koska kyseessä on pääasiassa haitallisten vaikutusten arviointi, hankkeen tehtävänä olisi esittää kaunistelemattomia kuvia erityisesti suunnilta, joilta vaikutukset ovat kaikkein voimakkaimpia ja haitallisimpia. Siksi tarkastelu tulee tehdä uudestaan siten, että vaikutuksista kärsivien eli osallisten esittämät näkemykset selvityksen kohteiden valinnassa ja esittämisessä pyydetään ja otetaan huomioon.

Valittaja katsoo, ettei maisemavaikutuksia ole rakennusmassan koko kaupungin mittakaavassa ennen näkemätön koko ja sen merkittävyys sijainti huomioiden riittävästi selvitetty, ja kaavapäätös on MRL 9 §:n ja MRA 1 §:n vastainen, eikä mahdollista MRL 54 §:n sisältövaatimusten arviointia.

i) Vesistövaikutukset Bodominjärveen rakentamisvaiheessa ja poikkeustilanteissa

Koko datakeskusalueen kaikki rakentamisen ja käytön aikaiset vedet purkavat alueen ainoaa purkuojaa (Hanabäck) pitkin Bodominjärven samannimiseen lahteen, jossa on kalasto- ja virkistysarvojen lisäksi mm. Espoon merkittävin viitasammakkoesiintymä, suojeltava luontotyyppi tervaleppäkorpi ja lukuisten uhanalaisten ja lintudirektiivin lintulajien pesintäalue (mm. Högnäsin asemakaavan luontoselvitykset).

Vaikutuksia järveen ja sen tunnettuihin suojeluarvoihin ei ole seuraavassa esitettyjen vaikutusten osalta selvitetty, vaikka tämän tarpeen ovat nostaneet esille Espoon ympäristökeskus ja Uudenmaan ELY-keskus viranomaisneuvottelussa (liite 19). Koko pitkäkestoisen kuormituksen kohdentuminen kyseiseen ojaan ja arvokkaaseen lahteen tekee tarkastelusta erityisen tärkeän. Myös purkuojan vieressä sijaitsevat rantakiinteistöt ja yhteiset uimarannat edellyttävät monessa suhteessa MRL 54 §:n mukaista arviointimahdollisuutta, joka nyt ei täyty.

Rakentamisen aikaisia päästöjä ei ole selvitetty lainkaan dokumentoidusti. Se olisi ollut ehdottomasti tarpeen huomioon rakennuspaikan laajuuden, rakennettavuuden ja siten erittäin massiivisten, koko kymmenien hehtaarien rakennusalueen vaatimat maanmuokkaustoimet. Myöskään varsinaista rakennettavuusselvitystä ei Valittajan tiedossa ole. Sulfidisavien olemassaolo tulee tutkia ja jos niitä löytyy, rakennuspaikka ja -suunnitelma tulee todeta ympäristönsuojelun johdosta kyseisellä valuma-alueella sopimattomaksi. Sitä käsittelevä yleisluontoinen kaavamääräys viittauksineen viranomaisneuvontaan ei riitä poistamaan ongelmaa.

Edellä mainittu huomioiden Valittaja ei pidä riittävänä yleisellä tasolla esitettyä määräystä, että hulevesien käsittelyvaatimus koskee myös rakennusaikaisia vesiä ja että hulevedet eivät saa heikentää vesistön laatua. Tarvitaan maaperä- ja pitoisuusselvityksiä ja niihin perustuvia, vesistöjen suojelun varmistavia laatuvaatimuksia, joilla mitoituksen järkevyyden voidaan tarkastaa ja hankkeen toteutuskelpoisuus kohteessa arvioida nimenomaan tuon kaikkien kuormittavimman vaiheen osalta. Valittaja korostaa, että juuri liukoinen ravinnevaluma, joka valtavasta maanmuokkaustyöstä alueella pitkäkestoisena ja voimakkaana syntyy, on käytännössä mahdoton selkeyttää hulevesialtaissa ja kaikkein haitallisin rehevälle Bodominjärvelle. Nyt määräys ei anna hulevesille mitään raja-arvoja, joilla siinä mainittu ylimalkainen vesistön pilaantuminen estetään.

Alustavia, käyttövaiheeseen kohdistuvia hulevesien sijoitus- ja viipymäsuunnitelmia ei voida hankkeen mittakaavan ja vaikutusalueen herkkyyden huomioiden katsoa asemakaavavaiheessakaan riittäviksi.

Rakennusvesien ohella myöskään tulipalon sammutusvesien sisältämiin, elektroniikkapalosta aiheutuviin ympäristömyrkyihin tai sammutusaineisiin, ja niiden vaikutuksista Bodominjärveen ei ole esitetty mitään selvitystä.

Selvitykset eivät ota kantaa siihen, miten rankkasateen tai tulvan aiheuttamiin poikkeustilanteisiin varaudutaan rakennusaikana, jolloin sillä on merkitystä erityisesti. Suunnitelmissa ainoa varautuminen näyttäisi perustuvan ylijoukkutukseen suoraan vesistöön, joka käytännössä koskee myös sammutusvesiä sekä rakennusaikaisia vesiä. Myös tästä aiheutuvat vaikutukset tulee selvittää.

Rakennusaikainen kuormitus aiheuttaa potentiaalisesti merkittävää, 54 §:n vastaista ympäristön pilaantumista, jota ei ole mahdollista riittämättömillä selvityksien pohjalta arvioida. Kaavapäätös on MRL 9 §:n ja MRA 1§:n vastainen.

f) Mahdollisten jäähdytysvesien vaikutukset

Valittajan tiedossa ei ole kirjallista dokumentaatiota jäähdytyksen toteutustavasta eikä jäähdytysveden käytöstä, vaikka Uudenmaan ELY-keskus sitä YVA-harkinnan osalta edellytti viranomaisneuvottelussa (liite 19).

Ylipäätään koko (kesäaikaista) jäähdytystarvetta ei hanke ole tuonut esille lainkaan, vaikka Valittajan tekemä tarkastelu osoittaa sen niin merkittäväksi, että se muodostuisi yhdeksi koko laitoksen tärkeimmäksi toteutettavuuden arviointiperusteeksi. Koska tarve on jätetty selvittämättä, ei sen toteutustavasta ja vaikutuksista ole mahdollista muodostaa minkäänlaista käsitystä. Siksi on perusteltu syy olettaa, että jäähdytys voi tapahtua joko vesistöön tai ilmaan. Lämpöenergia huomioiden vaikutus Bodominjärveen olisi erittäin merkittävä. Siten kaavapäätös ei sisällä sellaista riittävää selvitystä hankkeen todellisista merkittävistä vaikutuksista, joilla mm. MRL 54 §:n luontoarvojen vaalimisen toteutuminen voitaisiin todeta, ja on MRL 9 §:n ja MRA 1§:n vastainen. Väärä tieto ja puuttuva selvitys on estänyt myös oikeellisen YVA-lain mukaisen päätösarvioinnin (valituskohta 8).

g) Luontoselvitysten riittämättömyys kaava-alueella

Luontoarvojen selvittäminen on tehty hyvin valikoivasti ja suppeasti, ja on selvää, että tarkemmat tutkimukset ovat tarpeen erityisesti kaava-alueen pellon keskelle jäävän Hepokorven metsäsaarekkeen osalta. Alueella on kymmeniä kolopuita ja sangen paljon sekä maa- että pystylahopuuta. Lisäksi alue on täynnä reheviä, kosteita painaunmia ja allikoita, jotka eivät kesälläkään kuivu, ja alue on mahdollisesti lähdevaikutteinen. Alueella on potentiaalia lajiston monimuotoisuudelle, kuten kosteiden ympäristöjen ja lahoppuun hyönteislajistolle, jota ei ole tutkittu. Kolopuista ja soveliaasta ympäristöstä johtuen tulisi liito-oravakartoitus tehdä myös siellä. Keväällä 2021 alueella oli kauttaaltaan poikkeuksellisen runsaasti teeren ulosteita, ja alue saattaa olla tärkeä silmälläpidettävälle (NT) lajille. Alue on lahokaviosammaleen ydinaluetta, ja lisäksi seielä havaittiin Espoon ympäristöyhdistyksen alustavassa kartoituksessa rakkosammalen (NT) ohella luontoarvoja indikoiva rusokääpä (liitteet 1a ja 1b).

Valittaja kiinnittää huomiota lahokaviosammaleen suojeluun, joka uhanalainen (EN), luontodirektiivin liitteen II sekä LSL 42§:n nojalla rauhoitettu laji. Sitä esiintyy alueella monessa kohtaa (ja aivan erityisesti em. metsäsaarekkeessa) niin runsaasti, että kohtia voidaan pitää lajille erittäin tärkeinä (liitteet 1a, 1b ja 2) Em. suojelustatus on edelleen voimassa, vaikka lajin erityisen suojelun status poistuikin. Siitä huolimatta lajin suojelua edellytetään vain pienellä osalla kohteista.

Tämä kaavan suojelua minimoiva raja on perustunut ELY-keskuksen täydennyslausuntoon (liite 3), jossa katsotaan, että hankkeen toteuttaminen ei ole mahdollista ilman LSL 48 §:n tarkoittamaa merkittävää lisäkustannusta. Valittaja toteaa kuitenkin, että jotta Uudenmaan ELY-keskuksen esittämän päätelmän voisi tehdä, pitäisi tuntea kaavan ja sen vaihtoehtojen kustannukset. Nyt päätelmä lähti, kuten jatkossa valituskohdassa 3 esitetään, tilanteesta, jossa hankkeen toteutusvaihtoehtoja ei ole MRL 9 §:n edellyttämällä tavalla selvitetty. Hankkeen toteutusvaihtoehtoja ei ole tutkittu, eikä näin muodoin voida arvioida sen kustannusvaikutuksiakaan muuten kuin vain tässä yhdessä vaihtoehdossa, eli kyse on dokumentoimattomasta 0-vaihtoehtotarkastelusta. Puuttuvan selvityksen johdosta ei siten voida tehdä esitettyä arviota LSL 48 §:n tarkoittamasta lajisuojelun poikkeuksesta, ja asemakaavapäätös on lain vastainen.

Alueella on laajan aineiston tarkastelun perusteella lukuisia luontoarvoja, jota vaarantuvat LSL 54 § vastaisesti. Koska selvityksissä on niin paljon puutteita, joutuu Valittaja tekemään omaa maastoarviotaan niiden osalta. Valittaja tulee toimittamaan täydennyksen sen pohjalta muiden, luontselvityksien sisältämien alueiden luontoarvojen huomioimisen puutteista.

3.3 Valituskohta 2: Hallintolain vastainen menettely

3.3.1 Viranomaisen ja vireille panijan velvollisuudet asian selvittämiseen liittyen

Kaavapäätös ei täytä hallintolain 31:1 §:n viranomaiselta edellyttämää velvollisuutta asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Tämä koskee kunnan sekä valmistelevaa että päättävää virkamiestä.

Myöskään hallintolain 31:2 §:n asianosaiselta edellyttämä vireille panemansa asian selvittämisen myötävaikuttaminen ei ole toteutunut.

Edellä mainittujen selvitysvelvollisuuksien toteutumatta jääminen sekä viranomaisen että vireille panijan osalta on kiistatonta. Sen todistaa jo se, että Valittajan tekemä tarkastelu kohdassa 1. esille otettujen vaikutusten ja johdannossa esitettyjen seikkojen suhteen osoittaa päätöksessä käytettyjen erittäin merkittävien tietojen virheellisyyden tai epäselvyyden. Mikäli riittävästi selvitystä olisi tehty ja annettu, näin ei tietenkään voisi olla.

Lisäksi vertailemalla kaavoittajan ja vireille panijan tiedotusta heidän virallisilla internetsivuillaan on helppo havaita viestinnän yhteneväisyys ja kaavoittajan harjoittama selvittämättömien hyötyvaikutusten korostettu esilletuonti. Tästä esimerkkinä seuraavat tiedotteet:

Kaavoittaja: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/hepokorvessa-on-hyvät-edellytykset-datakeskuksen-hukkalammon-hyodyntamiseen?publisherId=3385&releaseId=69919488>

Fortum: <https://www.fortum.fi/media/2021/02/fortumin-ja-espoon-kaupungin-suunnittelema-datakeskus-vahentaisi-kaupungin-ilmastopaastoja-merkittavasti>

Valittajan (liite 4) ja osallisten ohella Uudenmaan ELY-keskus on esittänyt voimakkaan tarpeen useiden edellä mainittujen, erityisesti hankkeen poikkeuksellisen merkittävien energia- ja ilmastovaikutusten lisäselvitysten osalta (liite 3). Niiden antamatta jättäminen tekee sekä viranomaisen että vireille panijan laiminlyönnistä asiassa ilmeisen.

Lisäksi Valittaja pitää tarkastelunsa perusteella todennäköisenä, ja mm. johdannossa esille tuodun päästövähennystä vastaavan hiilinieluväitteen osalta ilmeisenä, että monet hankkeesta annetut tiedot eivät ole tosiasioita vastaavia, ja se erityisesti olisi myötävaikuttamisvelvollisuuden vastaista.

Hallintolain 31 §:n vaatimusten arvioinnin osalta Valittaja haluaa lisäksi kiinnittää erityistä huomiota hankkeen useassa suhteessa poikkeukselliseen mittakaavaan ja siten hankkeen vaikutuksista ja luvuista tehtyjen selvitysten riittävyyden, läpinäkyvyyden ja ymmärrettävyyden tarpeellisuuden korostumista: Kyseessä on useaan otteeseen todettu olevan Espoon tärkein, miljardiluokan investointi ja jopa Suomen suurin teollisuusinvestointi sitten Olkiluodon 3 -ydinvoimalan, ja on selvää, että taloudellinen hyöty hankkeen osapuolille on valtava. Kokonaishankkeen vieläkin suuremman mittakaavan takia huolellisen yhteisselvityksen tarpeen kaikkien oleellisten vaikutusten osalta olisi tullut olla itsestäänselvyys.

Ongelma on erityisen merkittävä siksi, että hanke sijoittuu, kaavaprosessin aikana esille tulleesta kritiikistä ja dokumentaatiosta selvästi ilmenevällä tavalla, poikkeuksellisen arvokkaaseen ja kiistanalaiseen kohteeseen. Siksi positiivisilla ja erittäin suurilla ilmasto- ja vastuullisuusväitteillä on ollut ratkaiseva vaikutus päätöksentekijöihin, ja Valittaja pitää hyvin todennäköisenä, että ilman niitä hanketta ei olisi hyväksytty tällaiseen kohteeseen.

Väitettyjen positiivisten vaikutusten selvittämättä jättämisessä on siten korostetusti kyse hankkeen merkittävimpien intressitekkijöiden hallintolain vastainen käsittelystä, joka on sivuuttanut eri osapuolten intressien tasapainoisen tarkastelun. Vaikutusta päättäjiin ja hyväksyvän päätöksen syntymiseen osoittavat alla olevat keskeisten poliitikkojen esittämät kannanotot:

Markku Markkula, Espoon kaupunginhallituksen puheenjohtaja (kok.). Kuntavaalikirjoitus, Länsiväylän Vaaliareena 14.5.2021: <https://www.lansivayla.fi/paakirjoitus-mielipide/4141534>

”Laskelmien mukaan vaikutus ”datalämmön” hyödyntämisestä olisi Espoon ja Kirkkonummen lämmitysjärjestelmässä hiilidioksidipäästöjen vähenemänä noin 430 000 tonnia per vuosi. Vertailuna tämä vastaa noin 15 prosenttia valtioneuvoston maaliskuussa julistaman kestävän kasvun ohjelman vaikutuksia, siis koko yli 2 miljardin euron elvytyspaketin toimenpiteiden vaikutuksesta koko Suomessa. Hepokorpi-ratkaisulla on siis valtava merkitys.”

Valittaja kummeksuu Markkulan käyttämään sanaa ”laskelma”, kun sellaisia ei ole kuitenkaan ole pyynnöstä huolimatta esitetty, ja kaava-aineistossa puhutaan ”arviosta”, ja katsoo selvitysten laiminlyönnin vaikuttaneen päätöksentekijän käsitykseen asiasta.

Valtuuston päätöskokouksen puheenvuorossaan Markkula totesi mm., että *”datakeskuksen 100 MW:n kompensointi tarkoittaa 100 000 hehtaaria metsää hiilinieluinä.”*

Valittaja toteaa, että Markkula tunnetaan kaikissa puolueissa asiapolitiikkona, jonka puheenvuoroja ei yleensä ole ollut tarvetta kyseenalaistaa. Hän on lisäksi pitkään toiminut kestävän kehityksen puolestapuhujana Espoossa ja maamme edustajana Euroopan Unionissa sekä toiminut useampia kausia Espoon kaupunkisuunnittelulautakunnan ja Uudenmaan liittohallituksen puheenjohtajana. Tästä johtuen mm. Valittajan kriittiset mielipidekirjoitukset Helsingin Sanomissa ja Länsiväylässä eivät saaneet yhtään valtuutettua taakseen päätöskokouksessa, kun taustalla olivat Markkulan voimakkaat, vaikkakin virheelliset ja puutteelliset tiedot.

Kaupunginvaltuutettu Risto Nevanlinna on kaupunkisuunnittelulautakunnan jäsen ja entinen varapuheenjohtaja sekä Espoon vihreiden aktiivinen luonnonsuojelija ja ympäristövaikuttaja. Hän kirjoitti blogissaan 5.10. ennen kaupunginhallituksen ja valtuuston päätöstä:

”Mikäli datakeskushanke toteutuu, sen vaikutus Espoon ilmastopäästöihin on erittäin suuri: Espoo on tiedottanut, että sadan megawatin datakeskuksen hukkalämpö kattaisi jopa kolmasosan Espoon, Kirkkonummen ja Kauniaisten alueen kaukolämpöverkon lämmöntarpeesta. Kun hukkalämpöä kierrätetään, sähkön ja kaukolämmön yhteistuotannon hiilidioksidipäästöt alenisivat 0,43 megatonnilla vuodessa ja Espoon kaupungin kasvihuonepäästöt vähenisivät noin 36 prosenttia vuoden 2019 päästötasosta. Espoo on aiemmin edellyttänyt, että datakeskuksen tarvitseman sähköenergian on oltava CO2-vapaata.”

Kaupunginvaltuutettu Tiina Elo on Vihreiden kansanedustaja ja kaupunginhallituksen 1. varapuheenjohtaja sekä kaupunginhallituksen edustaja kaupunkisuunnittelulautakunnassa. Lisäksi hän on Eduskunnan ympäristövaliokunnan varapuheenjohtaja ja toiminut koko poliittisen uransa luonnon puolesta. Kuitenkin hän kirjoitti blogissaan ennen valtuuston hyväksyntäkäsittelyä:

”Hepokorvenkallio eli datakeskuksen mahdollistama asemakaavan muutos hyväksyttiin

Kyse on Fortumin hankkeesta, suuresta datakeskuksesta Oittaaan ulkoilualan kupeeseen Kehä III:n varteen. Datakeskushanke on yksi merkittävimmistä keinoista luopua kivihillen poltosta Espoossa. Sen hukkalämmöllä voidaan tuottaa 80 000 loppukäyttäjän tarvitsema lämmitystarve.

Datakeskus on keskusteluttanut julkisuudessa paljon. Ilmastohyödyt ovat suuret, mutta toisessa vaakakupissa ovat alueen luonto- ja virkistysarvot. Muita paikkavaihtoehtoja on valmistelun kuluessa selvitetty, mutta Hepokorpi osoittautui selkeästi parhaaksi.

Luontohaittojen kompensoimiseksi kaupunkisuunnittelulautakunta päätti vihreiden Risto Nevanlinnan esityksestä, että lähialueelta osoitetaan luonnonsuojelualueeksi kohde/kohteita, jotka ovat merkittävästi suurempia ja luontoarvoiltaan vähintään yhtä arvokkaita kuin rakentamiselle menetettävät alueet.

Kaupunginhallitus vahvisti vielä asian päättämällä, että tämä selvitys tuodaan kevään 2022 aikana kaupunkisuunnittelulautakunnan käsiteltäväksi sekä tiedoksi kaupunginhallitukselle.

Hankkeen valmistelu on jo käynnistetty ja Espoo on mukana myös No Net Loss Cities tutkimushankkeessa, jossa selvitetään ekologista kompensatiota osana kaupunkien maankäytön suunnittelua. Hienoa, että luonnonsuojelutyö etenee!”

Tuntuu todella yllättävältä, että nämä edellä mainitut keskeiset ja ympäristötietoiset Espoon poliitikot oli saatu täysin vakuuttuneeksi, että Hepokorpeen sijoitettava datakeskus olisi ainoa ratkaisu hukkalämmön hyödyntämiseksi. Edes Yleisradion syyskuussa esitetty hyvin kriittinen MOT-ohjelma ei muuttanut kenenkään mielipidettä. Valittaja katsoo tämän vahvistavan sitä, että hankkeen vireille panija kansainvälisenä suuryrityksenä ja kunnan suurena veronmaksajana on saanut kaavoittajan ja päätöksentekijän väitteidensä taakse, edellyttämättä niiden perusteiden selvittämistä.

Lisäksi Valittaja katsoo aiheelliseksi, puhtaasti kokonaisarvion tueksi, esittää esimerkin vireille panijan datakeskushankekokonaisuuden toisen osahankkeen (Kolabackenin syöttökaapeli) hallintolain 31:2 § vastaisesta menettelystä, jonka sen osalliset ovat tuoneet valittajan tietoon. Valittajan mielestä se on relevanttia tämän valituksen käsittelyssä, sillä kyse on samoihin tavoitteisiin ja vaikutuksiin perustuvan kokonaishankkeen osista ja niiden edistämisestä.

Litteestä 20, Muistutus Masalan OYK:sta 12.12.2021 esille käyvällä tavalla, ensinnäkään vaadittuja selvityksiä keskeisestä terveysturvallisuusvaikutuksesta ei ole suostuttu toimittamaan vaan asiassa on itsepintaisesti nojattu viranomaisen turvallisuusohjeen vastaiseen perustelemattomaan väitteeseen. Toisekseen ei ole toimitettu selvitystä vaihtoehtoisen reitin (Espoonlahti) sopimattomuudelle, vaikka sopimattomuuteen on hankkeesta nimenomaan vedottu selvitystä edellyttävällä perustelulla.

Yhteenvetona valittaja pitää valituksessa esille tuotujen seikkojen osoittavan, että kaavapäätös on monella tavalla edellä esitettyjen hallintolain kohtien vastainen, ja esittää väitteelleen tarvittaessa lisää näyttöä kaavaprosessin aikana dokumentoimistaan viranomaisen ja vireille panijan menettelytavoista.

3.3.2 Tasapuolisen kohtelun vaatimus hallinnossa

Hallintolain 6 § edellyttää viranomaiselta hallinnossa asioivien tasapuolista kohtelua.

Vaatus ei ole toteutunut, mikä ilmenee hankkeen vireille panijan edun korostuneesta ajamisesta ilman mitään vuorovaikutuksessa esille tuotujen seikkojen edellyttämää kyseenalaistamista. Kaavoittajan vastineesta (liite 5) Valittajan muistutukseen liite 4) käy ilmi hyvin, miten tässä valituksessa osoitettuun puutteellisiin selvityksiin liittyviin tiedontarpeisiin ei ole saatu pyydettyjä vastauksia. Sen sijaan vastineessa toistuvat perustelemattomat ja Valittajan virheelliseksi osoittamat väitteet mm. koko hukkalämpötehon käytöstä kivihiilen korvaamiseen ja siitä seuraavasta 430 ktCO₂/a päästövähentymästä. Lisäksi sähköpostiketjusta ilmenee, miten hankalaa oli saada vastine omaan muistutukseen, vaikka sitä perusteltiin sillä, että vastineiden yhteenvedo ei riittävästi kohdennu valittajan vastineen sisältöön.

Koko hankkeen ajan ovat osalliset esimerkiksi myös edellyttäneet hankkeen vaihtoehtojen läpinäkyvää, dokumentoitua tarkastelua tasapuolisen arvioinnin mahdollistamiseksi, erityisesti heille hankkeesta nykyisessä, ainoana selvitetystä kohteesta ja toteutustavassa, aiheutuvien haittojen johdosta. Vaatimukseen dokumentoitujen selvitysten toimittamisesta ei ole vastattu edes erillisten tiedustelujen johdosta, kuten ilmenee Matalajärven suojeluyhdistys – Grundträsk skyddsförening ry:n valittajalle toimittamasta sähköpostivaihdosta (liite 21). Myös valittajan muistutukseensa saamassaan sähköpostivastineessa (liite 5) esitetään lukuinen määrä tätä ainoaa sijoitusvaihtoehtoa ja toteutustapaa puoltavia seikkoja, muttei esitetä pyydettyä dokumentoitua vertailua muihin vaihtoehtoihin.

Tasapuolinen kohtelu olisi nimenomaan edellyttänyt, että osallisten vaatimiin selvityksiin olisi kaavoittaja reagoinut edellyttämällä niitä myös hankkeen vireille panijalta. Valittaja on pyytänyt monessa yhteydessä muistutuksen lisäksi useita johdannossa käsiteltyjä, puuttuvia keskeisiä lähtötietoja vaikutusten ymmärtämiseksi, mutta niitä ei ole toimitettu.

3.3.3 Vaatimus päätöksen perustelemisesta

Hallintolain 45 § edellyttää viranomaista perustelemaan päätöksensä, mikä esimerkiksi seuraavien merkittävien, päätöksen kohteena olevan hankkeen vaikutusten osalta ei toteudu:

- Kaavaselostuksessa esitetään hankkeen perustuvan uusiutuvaan energiaan ja tulevan datakeskusoperaattorin sitoutuvan uusiutuvan energian käyttöön, vaikka kaavassa ei ole määräyksiä sen edellyttämiseksi. Sama koskee hukkalämmön talteenottoa, joka selostuksen mukaan on täydellistä, mutta jonka kaavamääräys ainoastaan edellyttää olevan mahdollista. Kaava ei myöskään rajoita datakeskuksen eikä ympäristöön ajettavan hukkalämmön määrää.

- Mitään perusteltua faktatietoa ei ole annettu siitä, miten operaattori olisi sidottu uusiutuvan energian käyttöön ja hukkalämmön talteenottoon, eikä siitä, millä keinoilla kaupunki pystyy sitä edellyttämään. Esimerkinä sen sijaan esitetystä näennäisperustelusta valittaja ottaa seuraavan:

Vastineessaan (liite 22) Uudenmaan ELY-keskuksen muistutukseen hanke väittää ”tontinluovutusehtojen” edellyttävän CO₂-vapaata sähköä, mikä ei pidä paikkaansa. Kyseessä ei ollut ehto, vaan yksi jälkepäin 12.4.2021 Fortumin hakemuksesta (liite 23) päätetyssä tontinvarauksen täsmentämisessä (liite 24) sen lisättäviksi pyytämistä ”tontinluovutuksen periaatteista”, jotka päätöksessä on esitetty ehtojen jälkeen. Ko. ”periaatteet” eivät Valittajan käsityksen mukaan ole

juridisesti sitovia, etenään suhteessa asemakaavapäätökseen, eikä niitä voida siten sen perusteluna käyttää. Jotta niin olisi, vaatimus olisi tullut sisällyttää asemakaavan oikeusvaikutteisiin dokumentteihin. Lisäksi Valittaja huomauttaa, että kaupunki ei saanut pakkolunastettua suurta osaa kaava-alueesta hanketta varten, mutta sen sijaan Fortum osti sen suoraan itselleen. Se heikentää kaupungin asemaa vaatimusten esittämisen ja niiden perusteluna käyttämisen suhteen entisestään.

Valittaja katsookin, että tällainen oikeusvaikutuksettomaan seikkaan vetoaminen ei ole perustelu, ja se on johtanut myös päätöksentekijöitä harhaan kuten valituskohdan ensimmäisen kappaleen esimerkistä ilmenee.

Kun hankkeesta vastaavalta viranomaiselta, teknisen toimen johtaja Olli Isotalolta kysyttiin (YLE:n MOT-TV-ohjelma ja verkkosisältö 6.9.2021, <https://areena.yle.fi/1-50654068>), miten varmistetaan, että operaattori käyttää uusiutuvaa energiaa, hän vastasi, että Fortum on luotettava kumppani ja meidän täytyy vain uskoa heidän lupaukseensa. Saman Valittajan mielestä kestävämmän ”perustelun” hän toisti esittelijänä valtuuston päätöskokouksessa. Isotalo lisäksi myönsi MOT-ohjelmassa, että ei ole selvillä siitä, miten datakeskuksen energiankulutus ja sen hyötykäyttö tapahtuu, ja että siihen liittyvät (hankkeen perustelun kannalta keskeiset) energialuvut ovat ”käsittämättömiä”.

Kuten Valittaja on edellä osoittanut, kyse on valtakunnallisestikin isosta vaikutuksesta, eikä em. viranomaisen oletus ole kestäväällä pohjalla eikä kelvollinen perustelu ainakaan ilman riittäviä selvityksiä. Isotalon em. vastaukset teknisestä toimesta ja hankkeesta vastaavana virkamiehenä ovat kestävämmiä myös sen valossa, että Valittaja on osallisena itse joutunut ja pystynyt perehtymään näihin lukuihin, ja lisäksi ilman hankkeen vireille panijan tukea, joka Isotalolla olisi ollut Hallintolain 31 § mukaan käytettävissään, ja jota hänen olisi tullut käyttää hankkiakseen puuttuva, laillisen päätöksen edellyttämä selvitys. Valittaja toteaa, että luvut eivät ole käsittämättömiä, mutta kylläkin perustelemattomia.

- Hankkeen on myös esimerkiksi väitetty tuovan kaupungille kymmenien miljoonien maanvuokratulot, mutta perusteluita eikä em. pakkolunastuksen epäonnistumisen vaikutusta tälle veronmaksajille olennaiselle ja hankkeen hyväksyntään vaikuttaneelle väitteelle kuitenkaan ole esitetty.

Tämä on vain yksittäisiä esimerkkejä valituksessa ilmenevistä laajoista perusteista sille, että kaavapäätös on keskeisiä vaikutuksia perustelematta jättäessään Hallintolain 45 §:n vastainen.

3.4 Valituskohta 3: Vaihtoehtotarkastelujen laiminlyönti

MRL 9 § edellyttää siinä mainittujen merkittävien vaikutusten riittävää arviointia hankkeen vaihtoehtojen osalta.

MRL 55 § edellyttää eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten arvioimiseksi tarpeellisten tietojen esittämistä kaavaselostuksessa.

Valittaja katsoo, että hankkeen toteutus- ja sijaintivaihtoehtoja ei ole selvitetty sillä tavoin riittävästi ja dokumentoidusti ja eri näkökulmat tasapainoisesti huomioiden, että niiden vaikutuksia olisi ollut osallisten ja päätöksentekijöiden taholta mahdollista vertailla ja muodostaa objektiivinen käsitys vaihtoehdon valintaperusteista. Eri vaihtoehtoja ja niiden vertailua ei myöskään ole asianmukaisesti esitetty kaavaselostuksessa.

3.4.1 Sijoitusvaihtoehtojen tarkastelu

26

Hankkeen sijoituspaikkaa on toistuvasti perusteltu sillä, että Hepokorvessa on olemassa suuren luokan (100 MW) hankkeen vaatima infra ja riittävä pinta-ala. Minkäänlaista dokumentoitua, teknis-taloudellisten tekijöiden lisäksi mm. sosiaaliset, ympäristö- ja kulttuurivaikutukset huomioon ottavaa vertailua ei ole tehty. Mitään lukuja eri sijaintivaihtoehtojen tarkastelusta ei ole esitetty, vaan kaavoittaja on vedonnut kaiken vertailukelpoisen tiedon puuttumisessa liikesalaisuuteen.

Hankkeen kokoluokka ja siitä johtuva sijoittuminen kokonaishankkeiden kahteen nimenomaiseen paikkaan on ollut ehdoton mutta läpinäkyvästi perustelematon vaatimus. Myös datakeskusten hajautus lukuisaan pienempään yksikköön on torjuttu ilman perusteltua selvitystä. Tätä arvioitaessa valittaja kiinnittää huomiota siihen, että kyseessä on ennen näkemättömän suuret laitokset, mikä jo sinällään tekee perusteellisen selvityksen vaatimuksesta kohtuullisen.

Valittaja ei pidä MRL:n vaatimukset täyttävänä näennäistä sijoituspaikkatarkastelua, jossa vaihtoehtoja ja niiden etuja ja haittoja ei ole dokumentoitu läpinäkyvästi. Juuri tämä läpinäkyvyys ja tasapuolisen riittävän tiedon taso on asianmukaisen vaihtoehtotarkastelun keskeinen edellytys. Nyt tehtyä päätelmää sijoituspaikan valinnalle voidaan MRL:n näkökulmasta pitää pelkästään vertailuna nollavaihtoehtoon, mikä ei täytä vaatimuksia. Valittaja katsoo, että vertailuissa ei lähtökohtaisesti olisi mitään sellaista, jota voitaisiin pitää erityisenä liikesalaisuutena, ja vaikka olisi, tulisi selvitys tehdä joka tapauksessa ja piilottaa vain perustellusti salainen tieto. Esimerkiksi kaukolämpöputkien tai sähkölinjojen asennettu kustannus on alan yleistä tietoutta. Väitteiden uskottavuutta vähentää myös se, että kokonaishankkeen toista laitosta varten ollaan rakentamassa valittajan käsityksen mukaan 7 km pitkää 400 kV maakaapelia, jonka valtava kustannus ei siten ole ongelma. Myös siinä hankkeessa ovat osalliset nimenomaan muistuttaneet kaapelireitin puutteellisesti selvitetystä vaihtoehdoista.

Koska tarkastelu ylipäättään ja muusta kuin teknis-taloudellisesta näkökulmasta on jätetty tekemättä, niin hankkeesta esitetyt sijaintiperustelut liittyvät yksipuolisesti siihen. Vaikka Valittaja ja monet muut osalliset ovat tuoneet vaatimuksen vuorovaikutuksessa useasti esille, ei selvitystä ole saatu. Tästä on osoituksena mm. valituskohdassa 2 esille tuotu Matalajärven suojeluyhdistys – Grundträks skyddsförening ry:n kirje (liite 21).

Hanke myös hyväksyttiin valtuustossa ilman selvitystä, vaikka Keskustan ryhmä valtuutettu Tuiskun edustamana ehdotti, että asia jätetään pöydälle siten, että pöytäamisen aikana tuodaan läpinäkyvämmiin esille perusteet siitä, mikseivät muut sijoituspaikat Espoossa ole vaihtoehtoja hankkeelle. Tämä asiallinen vaatimus osoittaa selvityksen tarpeen ja sen sivuuttaminen menettelyn kestävämmyyden myös kohdassa 2 esitetyn kannalta.

Kuten valituskohdassa 8 osoitetaan, olisi vaihtoehtotarkastelu ollut tarpeellinen myös YVA-lain toteutumisen näkökulmasta.

3.4.2 Vaihtoehtoisten kaukolämmöntuotantotapojen tarkastelu

Koska hiilineutraalin kaukolämmön tuotantoon siirtyminen on ollut hankkeen molempien osapuolten pääasiallinen perustelu, olisi myös sen muut toteutusvaihtoehdot tullut selvittää. Myös hankkeen mittakaava ja systeeminen merkitys painottaa selvitystä ja sen läpinäkyvyyttä.

27

Valittaja on esittänyt hankkeelle eri yhteyksissä muita vaihtoehtoja, kuten meriveden lämmön hyödyntämistä, ja edellyttänyt niiden tarkastelemista. Fortum tyrmäsi vaihtoehdon ilman selvitystä vain väittämällä, ettei merivesilämpö ole Suomessa mahdollista. Kuitenkin esimerkiksi HELEN on käynnistänyt hankkeen Salmisaaren 500 MW:n kivihiiivoimalan sulkemiseksi meriveden lämpöä käyttäen (https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi/YVAhankkeet/Meriveden_lammontalteenottohanke_Helsinki). Vaikka suljettava tuotanto on kaksi kertaa suurempi kuin Espoossa, sen kuluttama 200 MW on vain 2/3 datakeskusten sähköstä lopun ollessa täysin uusiutuvaa. Valittaja toteaa, että väite on perusteeton, sillä etäisyys sopiviin syvänteisiin ei ole sen pidempi Suomenojasta kuin Salmisaarestakaan, ja lisäksi Espoossa tarvittava laitoskokokin paljon pienempi.

Kaukolämmön teon Suomenojan valmiilla voimalaitosalueella sähkökattilalla - jolloin sähköä kuluisi vain sen verran ja silloin kun tarvitaan - hanke on taas tyrmännyt väittämällä, että sähkö voisi kulkea vain Suomenojalta pois muttei Suomenojan suuntaan. Toinen Valittajaa hämmästyttänyt lisäperustelu oli, että sähkökattilan hyötysuhde on "vain" 100 % mutta datakeskuksen 400 %. Kuten Valittajan tarkastelu osoittaa, on datakeskuksen hyötysuhde paljon heikompi kuin 100%. Ainoa hankkeen esittämä todennettavissa oleva perustelu on puhtaasti taloudellinen ja täysin väitettyyn ilmastotavoitteeseen liittymätön: Sähkökattilalla tuotettavan kaukolämmön sähkövero on korkeampi kuin datakeskuksen, eli se ei ole yhtä houkuttelevaa liiketoimintaa kuin yhdistetty sähkön ja kaukolämmön myynti.

Lisäksi Fortum on hiljattain vetäytynyt Kilpilahden – olemassa olevan ja mereen ajettavan – erittäin merkittävän hukkalämmön selvityshankkeesta vedoten "keskittyvänsä kaukolämpöjärjestelmän sähköistämiseen".

Mitään selvityksiä vaihtoehtojen osalta ei pyynnöistä huolimatta ole saatu. Kuitenkin myös Uudenmaan ELY-keskuksen vaatiman ilmastoystävällisen tuotantovaihtoehtoverailun tavoitteena olisi tutkia ratkaisuja läpinäkyvästi, eikä vain taloudellisesta näkökulmasta, ja tutkimus pitäisi luonnollisesti dokumentoida. Vastineessa Uudenmaan ELY-keskukselle lueteltiin yksittäisiä pieniä ja jo toteutuneita tai toteutuksessa olevia hankkeita, mutta ei otettu kantaa datakeskushankkeiden kokoluokan ja siten konkreettisiin hankkeiden vaihtoehtoihin, kuten Valittajan esittämät edellä mainitut. Siten vastine toistaa tarkoituksella väärää, selvityksiin perustumatonta kuvaa, jonka mukaan datakeskukset olisivat ainoa ratkaisu kaukolämmöntuotannon päästöjen merkittävään vähentämiseen Espoossa.

Se, että datakeskuksia mahdollisesti tarvitaan joka tapauksessa, ei poista selvitysvelvollisuutta. Datakeskus ei lähtökohtaisesti ole lämpölaitos, ja kuten valittaja on osoittanut, sen lämmöntuotanto perustuu sähkön valtavaan lisäkäyttöön tavanomaisia ratkaisuja huonommalla hyötysuhteella. Kyse ei ole todellisesta hukkalämmön hyödyntämisestä, vaan keinotekoisesta konseptista, joka perustuu hukkalämmön tarkoitukselliselle luomiselle. Hankkeelta tulee edellyttää riittävää ja läpinäkyvää selvitystä kaukolämmön tuotannon vaatimusten osalta. Valittaja katsoo, että tarvetta alleviivaa nimenomaan se, että hankkeesta ei sen mittavuudesta huolimatta ole edellytetty YVA-menettelyä, jossa dokumentointi olisi ollut välttämätöntä.

Edellä esitetty osoittaa, että hanke on MRL 9 §:n edellytysten vastainen eikä mahdollista sen 54 §:n vaatimusten tarkastelua eikä hallintolain vaatimusten edellyttämää käsittelyä.

3.5 Valituskohta 4: Maakuntakaavan vastaisuus

MRL 32 §:n mukaan maakuntakaava on ohjeena asemakaavaa laadittaessa. Valittaja katsoo, että Uusimaa 2050 -kaavaa on pidettävä ohjeena myös tätä asemakaavaa tarkastellessa, koska voimassa oleva oikeusvaikutteinen yleiskaava on vanhentunut.

Asemakaava on Uusimaa-2050 kaavan vastainen. Sitä koskevaan 24.9.2021 Helsingin HAO:n päätökseen H4582/2021 sisältyi täytäntöönpanoa koskeva määräys, joka kumosi hallinto-oikeuden 22.1.2021 täytäntöönpanokiellon. Asemakaavaselostus ja -päätos on tehty Uusimaakaavan voimaantulon jälkeen, mutta asiasta ei ole mainintaa selostuksessa. Vaikka kuulutusta asiasta ei vielä ole annettu, niin Uudenmaan liiton antaman tulkinnan mukaan Uusimaa-2050 kaavakokonaisuudesta ovat voimassa ne kaavaratkaisujen osat, joita hallinto-oikeus ei kumonnut (eli mm. Hepokorven aluetta koskeva maakuntakaavamerkintä ja yleiset määräykset).

https://www.uudenmaanliitto.fi/aluesuunnittelu/voimassa_olevat_makuntakaavat

3.5.1 Kaava-alueen sijainti ja kasvun kestävä ohjaamisen yleinen määräys

Toisin kuin asemakaavaselostus sekä myös esittelijä valtuustossa antoivat epätarkasti ymmärtää, ei hanke sijoitu kuin hyvin pieneltä osin voimaan tulleen 2050-maakuntakaavan taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeelle, jolle maakuntakaavan oikeusvaikutteiset määräykset edellyttävät kehittämistä suuntaamaan: ”Ympärivuotista asumista sekä työpaikkarakentamista on ohjattava ensisijaisesti maakuntakaavassa osoitettuihin keskuksiin, pääkaupunkiseudun ydinvyöhykkeelle, taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeille sekä palvelukeskittymiin”.

Sen sijaan kaava-alue on lähes kokonaan kehitysvyöhykkeen ulkopuolista aluetta, jolla ovat voimassa yleiset kaavamääräykset ja jonne hankkeen edustama erittäin merkittävä teollisuusrakentaminen ei ole ensisijaista.

Valittaja katsoo, että esittelijän ja kaavaselostuksen antama epätarkka tieto 2050-maakuntakaavan voimaantulosta ja sen asemakaava-aluetta koskevasta maakuntakaavamerkinnästä ”osoitettu osittain taajamatoimintojen kehittämisvyöhykkeeksi” on ollut virheellinen sillä tavalla, että se on

ollut omiaan vaikuttamaan päätökseen, sekä että asemakaava on voimaan tulleen maakuntakaavan vastainen.

3.5.2 Energian ja teknisen huollon yleinen määräys

Uusimaa-2050 kaavamääräys kuuluu: "Ilmaston kannalta kestäväan energiajärjestelmään siirtymistä on edistettävä. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on edistettävä kestäväa luonnonvarojen käyttöä, kierto- ja biotaloutta, uusiutuvan energian tuotantoa sekä hukkalämmön hyödyntämistä."

29

Valittajan tarkastelu osoittaa, että hanke tarkoittaisi käytännössä koko Espoon kaukolämpöjärjestelmän perustumista (nykyisellä tuotantorakenteella tuotetun tai tuodun) sähkön kulutuksen huomattavaan kasvuun. Hukkalämmöstä merkittävä osa, etenkin pakkasilla kaukolämmön kulutushuippujen aikaan, tai kun energiasta on pulaa kuten juuri hanketta hyväksyttäessä, tehdään fossiilisella ja ydinvoimalla valituskohdassa 1 osoitetuin perustein. Kun hukkalämpö vielä on tahallaan tehtyä, ja Valittajan käsityksen mukaan siitä kokonaishanketta tarkastellessa alle 60 % saadaan talteen, ei voida enää puhua hukkalämmön hyödyntämisestä. Tässä kiinnitämme huomiota valituskohdassa 3 mainittuun Kilpilahden todellisen olemassa olevan hukkalämmön hylkäämiseen.

Lisäksi datakeskuksilla tuotettu kaukolämpö on mittakaavaltaan niin suuri suhteessa kaukolämmön kysyntään, että se sulkee pois uusien, aidosti uusiutuvia energioita hyödyntävien ja hajautettujen järjestelmien sekä niihin liittyvän terveen kilpailun edistämisen kaukolämpöjärjestelmässä pitkälle tulevaisuuteen. Tästä hyvä esimerkki on vahvasti kehittyvä maalämpösektori, johon mm. Helsinki on tuoreen hiilineutraaliussuunnitelmansa mukaan päättänyt voimakkaasti panostaa - maakuntakaavan määräystä noudattaen. Sen sijaan datakeskushankkeen vaikutuksena on energiahuoltoratkaisun täydellinen yksipuolistuminen.

Maakuntakaavatasoisen ratkaisun merkitystä ja välttämättömyyttä korostaa hankkeen systeeminen, kuntatasoa laajempi vaikutus energiajärjestelmään jo yksinään, mutta etenkin osana maakunnallista kokonaishanketta. Siksi Valittaja katsoo, että päätöstä yksittäisestä hankkeesta ei voi asemakaavatasolla tehdä ilman erityisen huolellista kokonaishankkeen tarkastelua maakuntakaavan vaatimuksia vasten.

Valittaja katsoo edellä esitetyn perusteella hankkeen olevan maakuntakaavan ja sen tähän kaavaan kohdistuvan soveltamisperusteen vastainen.

3.6 Valituskohta 5: Yleiskaavan vanhentuneisuus ja vastaisuus

MRL 36 §:n mukaan yleiskaava tulee pitää ajan tasalla.

MRL 42 §:n mukaan yleiskaava on ohjeena asemakaavaa laadittaessa, mutta siitä voidaan poiketa, mikäli yleiskaava on ilmeisen vanhentunut.

Pohjois-Espoon yleiskaava osa 1 on saanut lainvoiman vuonna 1997, mutta sen käsittely alkoi jo 1987. Sen onkin todennut vanhentuneeksi mm. Uudenmaan ELY-keskus monen viimeaikaisen kaava-asian käsittelyn yhteydessä, ja Valittaja pitää sitä vanhentuneena erityisesti Hepokorven osalta. On selvää, että yli 30 vuotta sitten suunnitellun kaavan teollisuusaluemerkinnän lähtökohtana olleen teollisuuden luonteen, vaikutuksen ja mittakaavan ei voida katsoa olevan hankkeen sisältöä vastaava, eikä siten sen aikaisen kaavan vaikutusten arvioinnin riittäviä, eikä tämän nimenomaisen hankkeen osalta relevantteja.

Yleiskaavaa koskee nykyään täysin erilainen vaikutusten arviointimenettely kuin vuonna 1997 ennen MRL:n ja VAT:n voimaantuloa. Lisäksi yleiskaavamerkinnän vaikutusalueen käyttö ja sen virkistys- ja suojeluarvot ovat muuttuneet voimakkaasti.

Vireillä oleva uusi Pohjois- ja Keski-Espoon yleiskaava on valituksenalainen myös tämän asemakaavakohteen osalta lukuisten tässä valituksessa esitettyjen perusteluiden johdosta.

Lisäksi Valittaja tuo kokonaisarvion takia esiin, että saman kokonaishankkeen Kolabackenin datakeskuksen asemakaavan hyväksymispäätöksen tueksi esitettiin nimenomaan yleiskaavan vanhentuneisuutta ja siitä johtuvaa tarvetta arvioida kaavaa maakuntakaavan perusteella. Tuo vanhentuneeksi katsottu yleiskaava, jonka vastaisena asemakaava hyväksyttiin, oli saanut lainvoiman vuonna 2000. Valittaja pitää erikoisena, että saman kokonaishankkeen osia on edistetty eri kaavatasoihin vedoten tarpeen mukaan.

Vaikka asemakaavaa edistettäisiin selkeästi vanhentuneesta yleiskaavasta ja uuden yleiskaavan täysin avoimesta tilanteesta huolimatta, katsoo Valittaja edellä esitetyinkin perustein, että tällöin tulee myös yleiskaavan sisältövaatimukset huomioida MRL 54:4 §:n edellyttämässä laajuudessa.

Lisäksi asemakaava on myös vanhentuneen yleiskaavan vastainen sijaitessaan suurelta osin sen virkistysaluemerkinnän päällä, ja se myös rajautuu suurelta osin virkistysaluemerkintään. Tämä on merkittävää ottaen huomioon virkistyskäyttötarpeen vuodesta 1997 tapahtunut huomattava kasvu alueella ja asemakaavan edellä todetut, selvittämättömät mutta potentiaalisesti merkittävät haittavaikutukset sille. Voidaan perustellusti sanoa, että teollisuusaluemerkintä on vanhentuneempi ja huonommin perusteltu kuin virkistysaluemerkintä.

Kuten valituksen useassa kohdassa on perusteltu, on hankkeen merkitys monessa suhteessa vähintään maakunnallinen. Valittaja katsoo, ettei sen ratkaisemin asemakaavatasolla ja vanhentuneeseen yleiskaavaan perustuen tue MRL edellyttämää alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän toteutumista ja kaavapäätös on lain vastainen.

3.7 Valituskohta 6: Valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden vastaisuus ja hankkeen valtakunnallinen merkitys

MRL 22 §:n mukaan valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet voivat koskea asioita, joilla on maakunnallista laajempaa merkitystä, mm. energiaverkon kannalta.

MRL 24 §:n mukaan alueiden käytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista.

MRA 1:2 § edellyttää olemaan yhteydessä toisen maakunnan liittoon, mikäli vaikutukset ulottuvat sen alueelle.

VAT Uusiutumiskykyisen energihuollon tavoitteet perustuvat suurelta osin suunnitelmalliseen ja hallittuun tuulivoimapotentiaalin hyödyntämiseen.

Kuten Valittaja valituskohdassa 1 osoitti, ei hankkeessa ole tunnistettu sen ilmoittaman uusiutuvan sähkön tuotantolisästarpeen valtakunnallisesti aiheuttamaa vaikutusta eikä lainkaan selvitetty sen toteutuskelpoisuutta. Valittaja katsoo, että hanketta on kuitenkin suhteessa VAT:n tavoitteisiin arvioitava sen itse esittämän energianhankintatavan ja -tarpeen pohjalta, vaikka (ja myös koska) ne olisivat epärealistisia ja selvittämättä.

Perustuessaan merkittävään ja suunnittele mattomaan tuulivoiman lisärakentamistarpeeseen ei hanke ota huomioon sen edellyttämää valtakunnallista kokonaishallintaa, vaikka sitä on myös Uudenmaan ELY-keskus edellyttänyt lausunnossaan (liite 3). Hanke on VAT:n vastainen vaarantaessaan sen tavoitteiden hallitun toteutumisen.

Lisäksi hankkeen olisi tullut olla yhteydessä niihin maakuntiin, joihin se selvitystensä perusteella olisi voinut olettaa näin merkittävän tuulivoimarakentamistarpeen kohdistuvan.

Asemakaavapäätös on MRL 22 §:n ja 24 §:n sekä MRA 1 §:n vastainen.

3.8 Valituskohta 7: Natura-suojelu ei toteudu

Natura-vaikutusten arvio (liite 25) ei ole vaikutusten tunnistamisen ja päätelmien osalta LSL 65 §:n edellyttämällä tavalla asianmukainen eikä ole voinut mahdollistaa LSL 66 §:n mukaisen luvan myöntämistä hankkeelle. Asemakaava on LSL 64 §:n heikentämiskiellon vastainen.

Euroopan yhteisön tuomioistuimen ennakkoratkaisuiden, mm. C-127/02 ja siihen perustuvien viimeaikaisten KHO:n päätösten valossa korostuu tarve vaikutusarvion asianmukaisuudelle sekä täyden varmuuden saamiselle siitä, että merkittävät haitalliset vaikutukset tunnistetaan ja suljetaan pois.

Matalajärvi on todennäköisesti Uudenmaan tärkein SPA-suojeltu sisävesi. Lisäksi siellä on vesistön jo tapahtuneen kriittisen sietokyvyn ylittymisen johdosta akuutissa tuhoutumisvaarassa oleva, erittäin uhanalaisen Hentonäkinruohon toinen tunnettu esiintymä Uudellamaalla. Natura-vaikutusarvio ei suhtaudu varovaisuusperiaatteen huomioiden riittävällä vakavuudella näihin luontoarvoihin ja asemakaava on myös MRL 54 § vastainen.

- Valaistusratkaisua ei ole selvitetty eikä kuvattu kaava-aineistossa. Siksi Natura-vaikutusarvio esittää, ilman asiantuntemusta teollisuuden valaistusratkaisuista, epärealistisia oletuksia ja vaatimuksia, jotka ovat päätyneet kaavamääräykseen. Kaavamääräys ei ole riittävä, eikä sisällä mitään vaatimuksia teollisuudelle välttämättömän korkean yleisvalaistustason rajoittamiseen sen

aiheuttaman laajalle leviävän valosaasteen haittojen estämiseksi. Yleisen valaistustason nousun vaikutuksia Matalajärven linnustolle ei ole selvitetty.

- Rakennusaikaisen melun rajoitusaika ei ole riittävän kattava Natura-alueen monipuolisen ja laajan rauhoitusajatarpeen omaavan pesimä- ja levähdyslajiston kannalta. Lisäksi arvio tunnistaa meluhäiriön haitaksi vain pienelle osalle pesimälajistoa ilman luonnontieteellisiä perusteita. Lintuvesillä tulisi välttää toimenpiteitä ja häiriötä 15.4. - 15.7. Kurjen, kaulushaikaran ja joutsenen pesimäalueilla häiriötä tulisi välttää 31.8. saakka, (mm. Pirkanmaan Ely-keskuksen ohje pesimärauhan turvaamisesta liite 26).

32

Puutteelliset ja rakennusaikaisten hulevesien hallinnan kannalta ristiriitaiset ajoitusvaatimukset ovat päätyneet sellaisenaan kaavamääräyksiin eli niissä on em. lajistolähtöisen tarpeen huomioinnin kannalta perustelematon aukko kesällä. Maanmuokkausta edellyttävä (eli käytännössä kaikki) maanrakennustyö tulisi ajoittaa valumien estämiseksi sulan maan aikaan. Kuitenkin sama aika pitäisi rauhoittaa linnustoa varten kyseiseltä melua aiheuttavalta työltä, joka rauhoitusaika tulisi olla tosiasiallisen lajiston tarpeet kattava eli koko kesän kattava. Ristiriita osoittaa päätelmien epäasiallisuuden ja on konkreettinen esimerkki hankkeen sopimattomuudesta herkkään kohteeseen.

- Valittaja pitää myös erityisesti rakennusaikaisten hulevesien aiheuttamaa riskiä vahvasti aliarvioituna ja optimistisiin oletuksiin perustuvana. Sen vaikutusta ei voi myöskään lieventää suhteuttamalla se mahdollisesti myöhemmin parantuvaan vedenlaatuun, kuten arvio tekee. Arvio tulisi aivan erityisesti suhteuttaa Matalajärven ennestään kriittisesti heikentyneeseen tilaan erityisesti hentonäkinruohon osalta, jolloin vähäinenkin heikennys on merkittävä - vähäistä heikentävää vaikutusta ei ole tässä tapauksessa olemassa, vaikka arvio niin esittää. Lisäksi Valittaja huomauttaa, ettei, yhtä lukuun ottamatta, yhtään noin kymmenestä lievennystoimiksi tulkituista vedenlaadun parantamiselle välttämättömistä hankkeista (Matalajärven valumavesien hallintasuunnitelma_2011, liite 27) ole toteutettu ja siten ne laiminlyötyinä tulee tunnistaa yhteisvaikutuksen arvioinnissa negatiivisina vaikutuksina – eikä lievennyksinä - kuten arvio MRL vastaisesti tekee.

Lisäksi, kuten Valittaja edellä totesi, rakentamisen osoittaminen erityisesti riittävän pitkän lintujen pesimärauhan ulkopuolelle on käytännössä mahdoton sovittaa yhteen hulevesiä aiheuttavan rakentamisen kanssa, ja sellaisten lievennyskeinojen esittäminen tekee Natura-vaikutusarviosta LSL:n vastaisesti epäasianmukaisen. Tarve sellaiseen osoittaa vain tarvetta väkisin sovittaa mittavaa teollisuusrakentamista merkittävän Natura-alueen läheisyyteen.

Erytyisesti Natura-arvion vesistö päästöjen poikkeustilanteita koskevia päätelmiä ja ratkaisuja ei voida pitää konkreettisesti ongelmaa poistavina ja Natura-suojeluarvot turvaavina, vaan yleisluontoisina toivomuksina. Mitään käytännön vaatimuksia poikkeustilanteiden – ylivuotomahdollisuutta suoraan järviin lukuun ottamatta - hallinnan suhteen ei olekaan päätyneet kaavamääräyksiin, ja kaavaa tulee pitää Natura- ja luontoarvojen vaalimisen vaatimuksen kannalta MRL:n vastaisena.

Ollakseen MRL ja LSL mukainen, tulisi asemakaavan konkreettisesti varmistaa Natura-järven suojelu oikeusvaikutteisilla lähtevän veden ravinnepitoisuus - ja seuranta vaatimusmääräyksillä.

- Arvio ei tunnista kaikkia Natura-alueeseen kohdistuvia hankkeita, eikä ota LSL edellyttämällä tavalla asianmukaisesti huomioon niiden yhteisvaikutuksia. Yhtenä esimerkkinä voidaan tuoda esille

Koskelonniityn työpaikka (tai teollisuusalue) asemakaavahanke (OAS) 714700. Natura-arvio ei tunnista hanketta, joka puolestaan ei itse edes tunnista sijaitsevansa Natura-alueen välittömässä läheisyydessä ja sen valuma-alueella (liite 28).

Lisäksi valittaja katsoo, että arvion käsitys valituksenalaisen POKE-yleiskaavan kokonaisuuteen sisältyvistä hankkeista on niin virheellinen, että se katsoo tarpeelliseksi ilmoittaa tuovansa yhteisvaikutusten arvioon lisäselvitystä erityisesti siihen liittyen.

3.9 Valituskohta 8: YVA-menettelyn soveltamisen tarve

Lain ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (YVA-laki) 3:1 §:n mukaan tulee ympäristövaikutuksiltaan todennäköisesti merkittävien hankkeiden vaikutukset arvioida lakia soveltaen, mikäli ne on mainittu lain liitteessä 1.

Lisäksi lain 3:2 §:n mukaan arviointia tulee soveltaa tapauskohtaisesti hankkeisiin, jotka eivät kuulu lain liitteen 1 mainitsemiin hankkeisiin, mutta joilla todennäköisesti on vastaavia merkittäviä vaikutuksia. Päätös soveltamisesta tulee 3:3 § momentin mukaan tehdä huomioimalla hankkeen ominaisuudet, sijainti ja vaikutusten luonne, käyttäen päätöksenteon perustana liitteessä 2 esitetyjä tekijöitä.

Lain 3:2 § edellyttää arvioinnissa myös yhteisvaikutusten huomiointia muiden hankkeiden kanssa.

Lain 11 §:n mukaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee päätöksen arviointimenettelyn soveltamisesta 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankkeeseen.

Lain 12 §:n mukaan päätöksentekoa varten on hankkeesta vastaavan toimitettava toimivaltaiselle viranomaiselle kuvaus hankkeesta ja sen todennäköisistä merkittävistä ympäristövaikutuksista.

Lain 13 §:n mukaan niissä tapauksissa, joissa arviointimenettelyä ei edellytetä, päätöksessä on todettava myös mahdolliset hankkeesta vastaavan esittämät hankkeen ominaisuudet ja erityiset toimenpiteet, joilla pyritään välttämään tai ehkäisemään hankkeen merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Toimivaltaisen viranomaisen on tehtävä päätös arviointimenettelyn soveltamisesta viipymättä, kuitenkin viimeistään kuukauden kuluttua siitä, kun se on saanut hankkeesta ja sen ympäristövaikutuksista riittävät tiedot.

Lain 15 §:n mukaan hankkeen ympäristövaikutukset on selvitettävä ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä suunnittelun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hankkeen muu valmistelu huomioon ottaen vaihtoehtojen ollessa vielä avoinna.

Arvioinnin on kuitenkin oltava käytettävissä 25 §:n mukaista lupa-asiaa ratkaistaessa.

Lain 34:2 §:n mukaan se, jolla muutoin on oikeus hakea lupapäätökseen muutosta valittamalla, voi valituksessaan vedota siihen, ettei ympäristövaikutusten arviointimenettelyä ole suoritettu tai se on suoritettu olennaisilta osiltaan puutteellisesti.

Lain 37:2 §:n mukaan se, jolla on oikeus hakea muutosta hanketta koskevaan lupapäätökseen, saa kuitenkin hakea muutosta päätökseen, jolla on katsottu, ettei ympäristövaikutusten

arviointimenettely ole tarpeen, samassa järjestyksessä ja yhteydessä kuin hanketta koskevasta lupapäätöksestä valitetaan.

Uudenmaan ELY-keskus katsoi kaavan valmisteluvaiheen lausunnossaan (liite 27), että hankkeesta on syytä tehdä päätös ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa: *”Datakeskushankkeella on potentiaalisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia ja hankkeen etenemisen kannalta on tarpeen saada varmuus YVA-menettelyn soveltamisesta. ELY-keskus katsoo, että on syytä tehdä YVA-lain 3 §:n päätös ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa.*

Hankkeesta vastaavan (Fortum) kannattaa asian selvittämiseksi olla yhteydessä toimivaltaiseen viranomaiseen (Uudenmaan ELY-keskus) mahdollisimman pian.”

Esitysvaiheen lausunnossaan (liite 3) Uudenmaan ELY-keskus totesi kuitenkin, että *”hanke on muuttunut merkittävästi kaavan valmisteluvaiheesta, eikä ELY-keskus tämänhetkisten tietojen perusteella pidä tarpeellisenä tehdä päätöstä ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamisesta”*. Valittaja kiinnittää huomioita Ely-keskuksen sanamuotoon *”tämän hetkisten tietojen perusteella”*.

Kaava-aineistosta ei ilmene, onko Fortum ollut valmisteluvaiheessa yhteydessä Uudenmaan ELY-keskukseen asian selvittämiseksi, ja millaista selvitystä se on mahdollisesti antanut. Siten on epäselvää, onko se täyttänyt 12 §:n vaatimuksen. Erityisesti on epäselvää se, mikä selvitys tai seikka on muuttanut Uudenmaan ELY-keskuksen näkemyksen täydellisesti.

Valituskohdassa 3 esitetyn pohjalta Valittaja pitää selvänä, ettei YVA-lain 15:1 §:n mukaista ajoitusta ole voitu noudattaa vaihtoehtojen dokumentoinnin täydellisen puuttumisen takia.

Samassa esitysvaiheen lausunnossaan Uudenmaan ELY-keskus, valituksessa jo esille tuodusti, on kuitenkin myös edellyttänyt lukuisia lisäselvitystarpeita ilmasto- ja energiavaikutuksiin liittyen, sekä mm. hukkalämmön käyttöön kesäaikana ja sen mahdollisiin vaikutuksiin ympäristössään.

Kuten Valittaja on osoittanut, ei selvityksiä ole annettu, ja mm. hukkalämmön määrä on potentiaalisesti erittäin suuri ja ympäristövaikutus merkittävä. Mitään selvitystä, saati kaavamääräystä, tämän ilmeisen merkittävän jäähdytystarpeen toteutustavasta tai tulevan toimijan sitoutumisesta siihen ei ole olemassa. Siten ei kaava-aineiston eikä kaavapäätöksen sisällön perusteella ole mitään oikeusvaikutteista varmuutta myöskään siitä, tarvitaanko jäähdyttämiseen kesällä tai esim. häiriötilanteessa vettä.

Lisäksi kokonaishankkeen osahankkeiden tunnistamattomat yhteisvaikutukset ovat tässä valituksessa osoitetulla tavalla potentiaalisesti merkittäviä ja haitallisia mm. käyttämättömän hukkalämmön ympäristövaikutusten sekä hankkeen ilmastovaikutusten osalta. Kuitenkin YVA-laki edellyttää niiden huomioonottamista soveltamis päätöstä tehdessä. Valittaja katsoo, ettei päätös ole ollut lain mukainen koska yhteisvaikutuksista ei ollut aineiston perusteella käytettävissä mitään tietoa.

Myös rakennusaikaisten vesistö päästöjen, valaistuksen, maisemavaikutusten ja rakennusaikaisen melun vaikutusten selvittämisen ja todellisen, konkreettisen lieventämisen Valittaja katsoo olleen

riittämätöntä ja ei-asianmukaista valituksessa esille tuoduin perusteluin. Edelleen maisemavaikutukset ovat olleet selkeästi puutteellisesti selvitettyjä.

Edellä esitetyt vaikutukset ovat Valittajan näkemyksen mukaan kaikki lain 3:3 §:n tarkoittamien, liitteen 2 päätöksessä huomioitavien seikkojen mukaisia.

Valittaja katsoo, että se, ettei päätöstä soveltamisesta yksittäistapauksessa ole nähty tarpeelliseksi, perustuu väärään ja riittämättömään tietoon hankkeen vaikutuksista ja pitää ilmeisenä syynä siihen sitä, että hankkeesta vastaava ei ole todellisia vaikutuksia lain edellyttämällä tavalla selvittänyt. Valittaja katsoo, että tätä käsitystä tukee hyvin myös tässä valituksessa osoitettu nimenomaan edellä mainittuihin vaikutuksiin liittyvien selvitysten riittämättömyys.

Se, että hanke ei ole vastannut Uudenmaan ELY-keskuksen vielä esitysvaiheen lausunnossaankaan esittämiin lisäselvitystarpeisiin – joiden tarpeen valitus on perustellusti osoittanut - vahvistaa sen, että Uudenmaan ELY-keskuksen päätöksen tekemättä jättämisen perusteena esittämä ”tämän hetkinen tieto” osoittautuu päätöksenteolle riittämättömäksi.

Valittaja katsoo osoitetuksi, että hanke todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan, myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioon ottaen, YVA-lain 3 § 1 momentissa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia.

Hanketta koskevasta luvasta valitusoikeuden omaavana Valittaja edellä esitetyn perusteella vaatii, että asemakaava ja sen hyväksymispäätös tulee kumota ja päätös arvioinnin soveltamisesta yksittäistapauksessa tehdä.

Espoon ympäristöyhdistys ry

Rainer Lahti
varapuheenpuheenjohtaja
rainer.lahti@saunalahti.fi

Kristiina Mod
sihteeri
kitimod@gmail.com

LIITTEET

Liite a: Päätös – Espoon kaupunginvaltuuston 15.11.2021 kokousasia 20211486-7

Liite b: Espoon kaupunginvaltuuston kokouksen 15.11.2021 tarkastettu pöytäkirja

Liite c: Espoon ympäristöyhdistys ry:n säännöt

Liitteet 1a – 29 toimitetaan erikseen suuresta tiedostokoosta johtuen massamuistivälineellä.